

**MÜHARİBƏ ZAMANI MÜLKİ ŞƏXSLƏRİN
MÜDAFİƏSİNƏ DAİR
1949-CU İL 12 AVQUST TARİXLİ
CENEVRƏ KONVENSİYASI**

Müharibə zamanı mülki şəxslərin müdafiəsi haqqında Konvensiya hazırlamaq məqsədilə 1949-cu il aprelin 21-dən avqustun 12-dək Cenevrədə keçirilmiş Diplomatik Konfransda təmsil olunan Hökumətlərin aşağıda imza edən Səlahiyyətli Nümayəhdələri aşağıdakılar barəsində razılığa gəldilər:

**I HİSSƏ
ÜMUMİ MÜDDƏALAR**

MADDƏ 1

Konvensiyaya əməl olunması

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər bütün hallarda bu Konvensiyaya əməl edəcəklərini və əməl olunmasını təmin edəcəklərini öhdələrinə götürürlər.

MADDƏ 2

Konvensiyanın tətbiqi

Dinc dövrdə həyata keçirilməli olan müddəaları çıxmaqla, bu Konvensiya iki və ya daha çox Razılığa gələn Yüksək Tərəf arasında baş verə bilən bütün elan olunmuş müharibə və ya hər hansı digər silahlı münaqişə hallarında, – hətta onlardan biri müharibə vəziyyətini tanımasa belə, – tətbiq edilir.

Konvensiya həmçinin Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən birinin ərazisinin qismən və ya tamamilə işğal olduğu bütün hallarda, – hətta bu işğal heç bir silahlı müqavimətlə qarşılaşmasa belə, – tətbiq edilir.

Münaqişənin tərəfi olan Dövlətlərdən biri bu Konvensiyanın iştirakçısı olmasa belə, Konvensiyanın iştirakçısı olan Dövlətlər öz qarşılıqlı münasibətlərində Konvensiya ilə bağlı qalacaqlar. Həm də onlar, əgər yuxarıda

göstərilən Dövlət Konvensiyanın müddəalarını qəbul və tətbiq edirsə, həmin Dövlətə münasibətdə də Konvensiya ilə bağlı olacaqlar.

MADDƏ 3

Beynəlxalq xarakter daşımayan münaqişələr

Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən birinin ərazisində beynəlxalq xarakter daşımayan silahlı münaqişə baş verdikdə, münaqişədə iştirak edən hər bir Tərəf ən azı aşağıdakı müddəaları tətbiq etməyə borcludur:

(1) Döyüş əməliyyatlarında bilavasitə iştirak etməyən şəxslərlə, o cümlədən döyüş silahını yerə qoymuş silahlı qüvvələrin üzvləri ilə və xəstələnmə, yaralanma, tutulma və ya hər hansı digər səbəb üzündən sıradan çıxmış şəxslərlə onların irqinə, dərisinin rənginə, dininə və ya əqidəsinə, cinsinə, mənşəyinə və ya əmlak vəziyyətinə və ya hər hansı digər oxşar meyarlara görə heç bir ayrı-seçkilik qoyulmadan, bütün hallarda insani rəftar olunmalıdır.

Bu məqsədlə, yuxarıda göstərilən şəxslərə qarşı aşağıda sadalanan bütün əməllər qadağan edilir və hər zaman və hər yerdə qadağan ediləcəkdir:

(a) həyata və sağlamlığa qəsd, xüsusən adamöldürmənin bütün növləri, bədən xəsarəti yetirmə, qəddar rəftar və ya işgəncə;

(b) girov götürmə;

(c) insan ləyaqətinə qarşı qəsd, xüsusən təhqiredici və ya ləyaqəti alçaldan rəftar;

(d) müvafiq qaydada təsis edilmiş, sivil xalqların zəruri saydıqları prosesual təminatların tətbiq olunduğu məhkəmə tərəfindən çıxarılan hökm olmadan şəxsin cəzaya məhkum edilməsi və cəzanın icra olunması.

(2) Yaralılar və xəstələr toplanılmalı və onlara qayğı göstərilməlidir.

Hər hansı qərəzsiz humanitar təşkilat, məsələn, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi münaqişənin tərəflərinə öz xidmətlərini təklif edə bilər.

Bunlardan əlavə, münaqişənin tərəfləri xüsusi sazişlər yolu ilə bu Konvensiyanın qalan müddəalarının hamısının və ya bir hissəsinin qüvvəyə minməsi üçün səy göstərməlidirlər.

Bundan əvvəlki müddəaların tətbiqi münaqişənin tərəflərinin hüquqi statusuna toxunmur.

MADDƏ 4

Himayədə olan şəxslərin tərifi

Münaqişə və ya işğal zamanı hər hansı məqamda və hər hansı şəkildə vətəndaşı olmadıqları münaqişə tərəfinin və ya işğalçı Dövlətin hakimiyyəti altına düşən şəxslər bu Konvensiyanın himayəsindədirlər.

Bu Konvensiya ilə bağlı olmayan hər hansı Dövlətin vətəndaşları Konvensiyanın himayəsində deyildirlər. Hər hansı neytral Dövlətin müharibə aparan Dövlətlərdən birinin ərazisində olan vətəndaşları və hər hansı müharibə aparan Dövlətin vətəndaşları, vətəndaşı olduqları Dövlətin onların hakimiyyəti altına düşdükləri Dövlətdə normal diplomatik nümayəndəliyinin olduğu müddət ərzində himayədə olan şəxslər sayılmırlar.

Lakin II Hissənin müddəalarının 13-cü maddədə müəyyən edilmiş daha geniş tətbiq sahəsi vardır.

Quruda döyüşən silahlı qüvvələrdə yaralıların və xəstələrin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının və ya Dənizdəki silahlı qüvvələrdə yaralıların, xəstələrin və gəmi qəzasına uğrayanların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının və ya Hərbi əsirlər ilə rəftar haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının himayəsində olan şəxslər bu Konvensiyanın mənasına görə himayədə olan şəxslər sayılmırlar.

MADDƏ 5

Məhdudiyyətlər

Münaqişənin hər hansı tərəfi bu Konvensiyanın himayəsində olan hər hansı bir şəxsin onun ərazisində həmin

Dövlətin təhlükəsizliyi üçün düşmənçilik fəaliyyəti göstərməsindən əsaslı olaraq şübhələndikdə və ya bu cür fəaliyyət həqiqətən müəyyən edildikdə, həmin şəxs, – bu Konvensiya ilə verilən hüquqların və imtiyazların ona verilməsi həmin Dövlətin təhlükəsizliyinə xələl gətirə bilərdisə, – belə hüquqlara və imtiyazlara iddia edə bilməz.

Konvensiyanın himayəsində olan şəxs işğal edilmiş ərazidə casus və ya təxribatçı kimi və ya işğalçı Dövlətin təhlükəsizliyi üçün qorxu törədən fəaliyyətdə əsaslı olaraq şübhələnən şəxs kimi tutulmuşsa, həmin şəxs, zəruri hərbi təhlükəsizlik mülahizələri tələb etdikdə, bu Konvensiya ilə verilən əlaqə hüququndan məhrum edilə bilər.

Lakin bu halların hər birində, göstərilən şəxslərlə insani rəftar edilməli və işlərinə məhkəmədə baxılarkən onlar bu Konvensiya ilə nəzərdə tutulan ədalətli və normal mühakimə hüququndan məhrum olunmamalıdır. Onlara həmçinin, münaqişə tərəfi olan Dövlətin və ya müvafiq halda işğalçı Dövlətin təhlükəsizliyi ilə bir araya sığan ən qısa müddətdə, himayədə olan şəxsin bu Konvensiyaya əsasən malik olduğu bütün hüquq və imtiyazlar verilməlidir.

MADDƏ 6

Konvensiyanın tətbiqinin başlanğıcı və sonu

Bu Konvensiya 2-ci maddədə göstərilən hər hansı münaqişənin və ya işğalın başlandığı andan tətbiq olunur.

Münaqişə tərəflərinin ərazisində bu Konvensiyanın tətbiqinə hərbi əməliyyatların ümumən başa çatmasından sonra xitam verilir.

İşğal edilmiş ərazidə bu Konvensiyanın tətbiqinə hərbi əməliyyatların ümumən başa çatmasından bir il sonra xitam verilir; lakin işğalın davam etdiyi müddətdə işğalçı Dövlət həmin ərazidə hökumət funksiyalarını həyata keçirdiyi dərəcədə bu Konvensiyanın 1-12, 27, 29-34, 47, 49, 51, 52, 53, 59, 61-77 və 143-cü maddələri ilə bağlı olur.

Azad edilməsi, vətənə qaytarılması və ya yaşayış yerinə qaytarılması bu müddətlərdən sonra baş verə bilən himayədə

olan şəxslər həmin müddət ərzində bu Konvensiyanın himayəsində qalırlar.

MADDƏ 7

Xüsusi sazişlər

11, 14, 15, 17, 36, 108, 109, 132, 133 və 149-cu maddələrdə birbaşa nəzərdə tutulmuş sazişlərdən əlavə, Razılığa gələn Yüksək Tərəflər ayrıca tənzimlənməsini məqsədəuyğun saydıqları istənilən məsələyə dair başqa xüsusi sazişlər bağlaya bilərlər. Heç bir xüsusi saziş himayədə olan şəxslərin bu Konvensiya ilə müəyyən edilmiş vəziyyətinə xələl gətirməməli və bu Konvensiyanın onlara verdiyi hüquqları məhdudlaşdırmamalıdır.

Himayədə olan şəxslər Konvensiyanın onlara şamil olduğu bütün müddət ərzində, bu sazişlərdən faydalanmaqda davam edirlər, amma yuxarıda göstərilən və ya sonradan bağlanılan sazişlərə bunun açıq-aşkar əksinə olan müddəaların daxil edildiyi hallar, eləcə də münaqişənin bu və ya digər tərəfinin həmin şəxslər barəsində daha əlverişli tədbirlər gördüyü hallar burada istisna təşkil edir.

MADDƏ 8

Hüquqlardan imtinanın yolverilməzliyi

Himayədə olan şəxslər bu Konvensiyanın və, əvvəlki maddədə nəzərdə tutulan xüsusi sazişlər varsa, həmin sazişlərin onlar üçün təmin etdiyi hüquqlardan heç bir halda qismən və ya bütövlükdə imtina edə bilməzlər.

MADDƏ 9

Himayəçi Dövlətlər

Bu Konvensiya münaqişənin tərəflərinin mənafelərini qorumaq vəzifəsi daşıyan Himayəçi Dövlətlərin köməyi ilə və onların nəzarəti altında tətbiq edilir. Bunun üçün Himayəçi Dövlətlər, diplomatik və ya konsul əməkdaşlarından əlavə, özlərinin və ya başqa neytral Dövlətlərin vətəndaşları

sırasından nümayəndələr təyin edə bilərlər. Həmin nümayəndələrin təyin olunmasına onların öz vəzifələrini yerinə yetirəcəkləri Dövlət razılıq verməlidir.

Münaqişənin tərəfləri Himayəçi Dövlətlərin təmsilçilərinin və ya nümayəndələrinin işini mümkün olduğu qədər asanlaşdırmalıdır.

Himayəçi Dövlətlərin təmsilçiləri və ya nümayəndələri bu Konvensiya ilə müəyyən edilmiş vəzifələrindən heç bir halda kənara çıxıb bilməzlər; xüsusən onlar öz vəzifələrini yerinə yetirdikləri Dövlətin zəruri təhlükəsizlik ehtiyaclarını nəzərə almalıdırlar.

MADDƏ 10

Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin fəaliyyəti

Bu Konvensiyanın müddəaları Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və ya hər hansı digər qərəzsiz humanitar təşkilatın mülki şəxsləri müdafiə etmək və onlara yardım göstərmək üçün münaqişənin müvafiq tərəflərinin razılığı əsasında həyata keçirdiyi humanitar fəaliyyətə maneə yaratmır.

MADDƏ 11

Himayəçi Dövlətlərin əvəzediciləri

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər istənilən vaxt razılışıb bu Konvensiya ilə Himayəçi Dövlətlər üzərinə qoyulmuş vəzifələri qərəzsizliyə və səmərəliliyə tam təminat verən hər hansı təşkilata həvalə edə bilərlər.

Himayədə olan şəxslər, səbəbindən asılı olmayaraq, Himayəçi Dövlətin və ya bu maddənin birinci hissəsində nəzərdə tutulan təşkilatın fəaliyyətindən faydalanmırlarsa və ya artıq faydalanmırlarsa, himayədə olan şəxsləri saxlayan Dövlət neytral Dövlətə və ya belə bir təşkilata müraciət edərək, münaqişə tərəflərinin təyin etdiyi Himayəçi Dövlət tərəfindən bu Konvensiyaya əsasən yerinə yetirilən vəzifələri öz üzərinə götürməyi xahiş etməlidir.

Himayəni bu şəkildə təşkil etmək mümkün olmadıqda, himayədə olan şəxsləri saxlayan Dövlət hər hansı humanitar təşkilata, məsələn, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinə müraciət edərək, Himayəçi Dövlət tərəfindən bu Konvensiyaya əsasən yerinə yetirilən humanitar funksiyaları öz üzərinə götürməyi xahiş etməli və ya bu maddənin tələbləri nəzərə alınmaqla, belə bir təşkilatın bu barədə təklifini qəbul etməlidir.

Hər hansı neytral Dövlət və ya müvafiq Dövlət tərəfindən dəvət edilən, yaxud yuxarıda göstərilən məqsədlər üçün öz xidmətlərini təklif edən hər hansı təşkilat bu Konvensiyanın himayəsində olan şəxslərin mənsub olduqları münaqişə tərəfinə münasibətdə məsuliyyət hissi ilə hərəkət etməli və müvafiq funksiyaları öz üzərinə götürməyə və qərəzsiz yerinə yetirməyə qadir olduğuna yetərli zəmanət verməlidir.

Hərbi şəraitə görə, xüsusən bütün ərazisi və ya onun mühüm hissəsi işğal edildiyinə görə bir Dövlətin başqa Dövlətlə və ya onun müttəfiqləri ilə danışıqlar aparmaq azadlığı, müvəqqəti də olsa, məhdudlaşıbsa, həmin iki Dövlət arasında bağlanmış xüsusi sazişlər bundan əvvəlki müddəalara xələl gətirə bilməz.

Bu Konvensiyanın hər hansı müddəasında Himayəçi Dövlət barəsində göstəriş varsa, həmin göstəriş bu maddəyə uyğun olaraq onu əvəz edən təşkilatlara da şamil olunur.

Bu maddənin müddəaları neytral Dövlətin işğal edilmiş ərazidə olan və ya vətəndaşı olduqları Dövlətin normal diplomatik nümayəndəliyinin olmadığı müharibə aparan Dövlətin ərazisində olan vətəndaşlarına şamil və tətbiq edilir.

MADDƏ 12

Barışdırma proseduru

Himayəçi Dövlətlər himayədə olan şəxslərin mənafeləri üçün münasib saydıqda, xüsusən münaqişənin tərəfləri arasında bu Konvensiyanın müddəalarının tətbiqi və ya təfsiri ilə əlaqədar ixtilafər olduqda, həmin ixtilafəların aradan qaldırılması məqsədilə özlərinin xoş məramlı xidmətlərini təklif

etməlidirlər.

Bu məqsədlə Himayəçi Dövlətlərdən hər biri ya Tərəflərdən birinin xahişi ilə, ya da öz təşəbbüsü ilə münaqişənin tərəflərinə onların nümayəndələrinin, xüsusən üzərlərinə himayədə olan şəxslərə qayğı göstərmək vəzifəsi həvalə olunmuş orqanlarının səlahiyyətli şəxslərinin imkan daxilində münasib bir neytral ərazidə görüşünü keçirməyi təklif edə bilər. Münaqişənin tərəfləri bu məqsədlə onlara verilən təklifləri həyata keçirməyə borcludurlar. Himayəçi Dövlətlər, lazım gələrsə, belə görüşdə iştirak etmək üçün ya neytral Dövlətə mənsub olan, ya da Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi tərəfindən göndərilən şəxsi razılıq verilməsi məqsədilə münaqişənin tərəflərinə təqdim edə bilərlər.

II HİSSƏ MÜHARİBƏNİN BƏZİ NƏTİCƏLƏRİNDƏN ƏHALİNİN ÜMUMİ MÜDAFİƏSİ

MADDƏ 13

II Hissənin tətbiq sahəsi

II Hissənin müddəaları heç bir ayrı-seçkilik, xüsusən irqə, milliyyətə, dinə və ya siyasi əqidəyə görə fərq qoyulmadan, münaqişədə iştirak edən ölkələrin bütün əhalisinə şamil edilir və müharibənin doğurduğu iztirabları yüngülləşdirmək məqsədi daşıyır.

MADDƏ 14

Tibbi yardım zonaları və əraziləri

Dinc dövrdə Razılığa gələn Yüksək Tərəflər, döyüş əməliyyatları başladıqdan sonra isə münaqişənin tərəfləri öz ərazilərində, zəruri hallarda isə işğal edilmiş ərazilərdə tibbi yardım zonaları və əraziləri yarada bilərlər. Bu zonalar və ərazilər elə təşkil edilməlidir ki, yaralılar və xəstələr, əlillər, qocalar, 15 yaşınadək uşaqlar, hamilə qadınlar və 7

yaşınadək uşaqları olan analar müharibənin təsirindən müdafiə olunsunlar.

Döyüş əməliyyatlarının başlanması və gedişi zamanı müvafiq Tərəflər təşkil etdikləri zonaların və ərazilərin qarşılıqlı surətdə tanınmasına dair sazişlər bağlaya bilərlər. Bu məqsədlə onlar bu Konvensiyaya əlavə edilmiş Saziş Layihəsinin müddəalarını, zəruri saydıqları dəyişikliklərlə birlikdə tətbiq edə bilərlər.

Himayəçi Dövlətlər və Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi belə tibbi yardım və təhlükəsizlik zonalarının və ərazilərinin təşkilini və tanınmasını asanlaşdırmaq məqsədilə öz xoş məramlı xidmətlərini göstərməyə dəvət olunurlar.

MADDƏ 15

Neytrallaşdırılmış zonalar

Münaqişənin hər hansı tərəfi ya bilavasitə, ya da neytral Dövlət və ya hər hansı humanitar təşkilat vasitəsilə qarşı Tərəfə müraciət edərək döyüşlər gedən ərazilərdə aşağıdakı şəxslərin, onların arasında heç bir fərq qoyulmadan, müharibənin təsirindən müdafiə olunması üçün neytrallaşdırılmış zonalar yaratmağı təklif edə bilər:

- (a) yaralı və xəstə kombatantlar və qeyri-kombatantlar;
- (b) döyüş əməliyyatlarında iştirak etməyən və həmin zonalarda olarkən hərbi xarakterli heç bir iş yerinə yetirməyən mülki şəxslər.

Münaqişənin müvafiq tərəfləri nəzərdə tutulan neytrallaşdırılmış zonanın coğrafi mövqeyi, idarə edilməsi, ərzaqla təchizatı və üzərində nəzarət barəsində razılığa gələn kimi münaqişə tərəflərinin nümayəndələri yazılı saziş tərtib edib imzalamalıdırlar. Bu saziş zonanın neytrallaşdırılmasının başlanğıcını və müddətini müəyyən etməlidir.

MADDƏ 16

Yaralılar və xəstələr. I. Ümumi himayə

Yaralılara və xəstələrə, habelə əlillərə və hamilə qadınlara xüsusi himayə və hörmət göstərməlidir.

Hərbi şəraitin imkan verdiyi dərəcədə, münaqişənin hər bir tərəfi ölənlərin və yaralananların axtarılması, gəmi qəzasına uğrayanlara və ciddi təhlükəyə məruz qalan şəxslərə yardım edilməsi, habelə onların qarətdən və pis rəftardan qorunması tədbirlərinə kömək göstərməlidir.

MADDƏ 17

II. Təxliyə

Münaqişənin tərəfləri mühasirə olunmuş və ya dövrəyə alınmış zonadan yaralıların və xəstələrin, əlillərin, qocaların, uşaqların və zahıların təxliyəsi və həmin zonaya gedən bütün din xadimlərinin, tibbi heyətin və tibbi ləvazimatın oraya buraxılması barədə yerli sazişlər bağlamağa çalışmalıdırlar.

MADDƏ 18

III. Xəstəxanaların himayəsi

Yaralılara, xəstələrə, əlillərə və zahıların yardım göstərmək üçün yaradılmış mülki xəstəxanalar heç bir halda həmləyə məruz qalmamalı, əksinə, münaqişənin tərəfləri onlara həmişə hörmət və himayə göstərməlidirlər.

Münaqişənin tərəfi olan Dövlətlər bütün mülki xəstəxanalara onların mülki xəstəxana olduğunu və yerləşdiyi binalardan həmin xəstəxanadan 19-cu maddəyə uyğun himayədən məhrum edə bilən hər hansı başqa məqsədlər üçün istifadə edilmədiyini göstərən vəsiqə verməlidirlər.

Dövlətin icazəsi ilə mülki xəstəxanalar Quruda döyüşən silahlı qüvvələrdə yaralıların və xəstələrin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 38-ci maddəsində nəzərdə tutulan emblemlə işarələnməlidir.

Münaqişənin tərəfləri hərbi şəraitin imkan verdiyi dərəcədə zəruri tədbirlər görməlidirlər ki, mülki xəstəxanaların işarələndiyi fərqləndirici emblemlər hər cür düşmən hərəkətinin mümkünlüyünü aradan qaldırmaq üçün düşmənin quru, hava və dəniz qüvvələrinə aydın görünsün.

Xəstəxanalar hərbi obyektlərə yaxın olduqda təhlükəyə məruz qala bildiklərinə görə onların belə obyektlərdən mümkün qədər uzaqda yerləşdirilməsi tövsiyə edilir.

MADDƏ 19

IV. Xəstəxanaların himayəsinə xitam verilməsi

Mülki xəstəxanaların hüququ çatan himayəyə yalnız onlardan öz humanitar vəzifələrindən kənara çıxaraq, düşməne qarşı yönəldilmiş hərəkətlərin törədilməsi üçün istifadə olunduğu halda xitam verilə bilər. Lakin belə himayəyə yalnız bütün müvafiq hallarda əqləbatan bir müddət müəyyən edən xəbərdarlıq edildikdən sonra və bu xəbərdarlıq nəticəsiz qaldıqdan sonra xitam verilə bilər.

Bu xəstəxanalarda silahlı qüvvələrin xəstə və ya yaralı üzvlərinin müalicə edilməsi və ya həmin kombatantlardan götürülmüş və müvafiq xidmətə hələ təhvil verilməmiş şəxsi silahın və sursatın olması faktı düşməne qarşı yönəldilmiş hərəkət hesab edilmir.

MADDƏ 20

V. Xəstəxana heyəti

Yaralı və xəstə mülki şəxslərin, əlillərin və zahıların axtarılması, toplanılması, daşınması və müalicəsi ilə məşğul olan heyət də daxil olmaqla, müntəzəm surətdə və yalnız mülki xəstəxanaların fəaliyyəti və idarə edilməsi ilə məşğul olan şəxslərə hörmət və himayə göstərilməlidir.

İşğal olunmuş ərazidə və döyüş əməliyyatları zonalarında yuxarıda göstərilən heyət onların statusunu təsdiq edən, üzərinə sahibinin şəkli və məsul hakimiyyət orqanının möhürü vurulmuş şəxsiyyət vəsiqəsi, habelə vəzifələrini yerinə yetirdikləri müddətdə sol qola bağlanmış nəmdən korlanmayan, üzərinə ştampt vurulmuş qol sarğıları vasitəsilə tanınmalıdır. Dövlət tərəfindən verilən bu sarğıya Quruda döyüşən silahlı qüvvələrdə yaralıların və xəstələrin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında 1949-cu il 12 avqust

tarixli Cenevrə Konvensiyasının 38-ci maddəsində nəzərdə tutulan emblem vurulmalıdır.

Mülki xəstəxanaların fəaliyyəti və idarə edilməsi ilə məşğul olan hər hansı digər heyətə hörmət və himayə göstərməlidir və onların həmin vəzifələrdə çalışdığı müddətdə, yuxarıda nəzərdə tutulduğu kimi və bu maddənin şərtlərinə uyğun olaraq qol sarğısı gəzdirmək hüququ vardır. Onların şəxsiyyət vəsiqəsində həyata keçirdikləri vəzifələr göstərməlidir.

Hər bir xəstəxananın müdiriyyəti müvafiq milli hakimiyyət orqanlarına və ya işğal edən Dövlətin orqanlarına təqdim etmək üçün xəstəxananın həmin an mövcud olan heyətinin siyahısını daim saxlamalıdır.

MADDƏ 21

VI. Quru və dəniz nəqliyyatı

Yaralı və xəstə mülki şəxsləri, əlilləri və zahıları quruda daşıyan nəqliyyat vasitələrinə və xəstəxana qatarlarına və ya dənizdə daşıyan, xüsusi olaraq bu cür daşıma üçün nəzərdə tutulan gəmilərə 18-ci maddədə göstərilən xəstəxanalar ilə eyni tərzdə hörmət və himayə göstərməli, Dövlətin razılığı ilə bu cür nəqliyyat vasitələri Quruda döyüşən silahlı qüvvələrdə yaralılardan və xəstələrin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 38-ci maddəsində nəzərdə tutulan fərqləndirici emblemlə işarələnməlidir.

MADDƏ 22

VII. Hava nəqliyyatı

Yalnız yaralı və xəstə mülki şəxsləri, əlilləri və zahıları təxliyə etmək və ya tibbi heyəti və ləvazimatı daşımaq üçün istifadə olunan uçuş aparatları münafişinin bütün müvafiq tərəfləri arasında konkret olaraq razılaşdırılmış yüksəkliyə, vaxta və marşruta uyğun uçarkən həmləyə məruz qalmamalı, əksinə, onlara hörmət edilməlidir.

Onlar Quruda döyüşən silahlı qüvvələrdə yaralıların və xəstələrin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 38-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş fərqləndirici emblemlə işarələne bilər.

Başqa razılaşmanın olduğu hallar istisna edilməklə, düşmən ərazisi və ya düşmənin işğal etdiyi ərazi üzərindən uçuşlar qadağandır.

Bu cür tibbi uçuş aparatları yerə enmək haqqında hər bir göstərişə tabe olmalıdır. Göstərişə əsasən yerə enən uçuş aparatı mümkün yoxlamadan sonra öz sərnişinləri ilə birgə uçuşunu davam etdirə bilər.

MADDƏ 23

Tibbi təchizat, ərzaq və geyim bağlamaları

Hər bir Razılığa gələn Yüksək Tərəf hətta düşməni olan digər Razılığa gələn Yüksək Tərəfin yalnız mülki əhalisi üçün nəzərdə tutulan dərman preparatlarından və xəstəxana ləvazimatından, habelə dini ayinlər üçün zəruri əşyalardan ibarət bütün bağlamalara sərbəst keçid verməlidir. O, həmçinin 15 yaşınadək uşaqlar, hamilə qadınlar və zahılar üçün nəzərdə tutulan zəruri ərzaqdan, pal-paltardan və qüvvətləndirici vasitələrdən ibarət bağlamaların sərbəst keçidinə icazə verməlidir.

Razılığa gələn Yüksək Tərəfin əvvəlki hissədə göstərilmiş bütün bağlamalara sərbəst keçid vermək öhdəliyi həmin Tərəfin aşağıdakılardan ehtiyat etmək üçün ciddi əsaslar olmadığına əmin olması şərtindən asılıdır:

(a) bağlamalar təyinat yerinə deyil, başqa yerə çata bilər;

(b) nəzarət səmərəli olmaya bilər;

(c) düşmən bu bağlamalarla onsuz da təmin və ya istehsal etməli olduğu malları əvəz etməklə və ya onsuz da həmin malların istehsalı üçün lazım olan xammalı, materialları və iş qüvvəsini azad etməklə, öz hərbi səyləri və ya iqtisadiyyatı üçün müəyyən üstünlük əldə edə bilər.

Bu maddənin birinci hissəsində göstərilmiş bağlamaların sərbəst keçidinə icazə verən Dövlət bağlamalarının onları alan

şəxslər arasında bölüşdürülməsinin Himayəçi Dövlətlərin yerli nəzarəti altında həyata keçirilməsini bu cür icazəni verməsi üçün şərt qoya bilər.

Belə bağlamalar mümkün qədər tez göndərməlidir və onların sərbəst keçidinə icazə verən Dövlət bu icazənin texniki şərtlərini müəyyən etmək hüququna malikdir.

MADDƏ 24

Uşaqların mənafeyinə aid tədbirlər

Münaqişənin tərəfləri müharibə nəticəsində yetim qalmış və ya öz ailələrindən ayrı düşmüş 15 yaşınadək uşaqların başlı-başına qalmaması və bütün hallarda onların saxlanması, öz dini etiqadlarını həyata keçirmələrini və təlim-tərbiyəsini asanlaşdırmaq üçün zəruri tədbirlər görməlidirlər. Onların təlim-tərbiyəsi, imkan daxilində, eyni mədəni ənənələrə malik olan şəxslərə tapşırılmalıdır.

Münaqişənin tərəfləri, əgər varsa, Himayəçi Dövlətin razılığı ilə və bu maddənin birinci hissəsində təsbit olunmuş prinsiplərə əməl etmək şərti ilə, bu uşaqların münaqişə müddətində neytral ölkədə qəbul edilməsinə kömək göstərməlidirlər.

Bundan başqa, onlar 12 yaşınadək bütün uşaqların şəxsiyyətinin tanınma lövhəciyi gəzdirilməsi ilə və ya hər hansı digər üsulla müəyyən edilə bilməsi üçün zəruri tədbirlər görməyə çalışmalıdırlar.

MADDƏ 25

Ailə məlumatları

Münaqişə tərəfinin ərazisində və ya onun işğal etdiyi ərazidə olan bütün şəxslər öz ailə üzvlərinə, onların harada olmalarından asılı olmayaraq, sırf ailə xarakterli məlumatlar verə bilər, habelə onlardan bu cür məlumatlar ala bilərlər. Belə yazışmalar tez və zərurətin doğurmadığı ləngliyə yol verilmədən göndərməlidir.

Əgər yaranmış şəraitə görə ailə yazışmalarının adi poçtla alınıb-göndərilməsi çətin və ya qeyri-mümkün olarsa,

onda münaqişənin müvafiq tərəfləri neytral vasitəçiyə, məsələn, 140-cı maddədə nəzərdə tutulan Mərkəzi Agentliyə müraciət edərək, öz vəzifələrinin yerinə yetirilməsini ən yaxşı mümkün şəraitdə, xüsusən Milli Qırmızı Xaç (Qırmızı Aypara, Qırmızı Şir və Günəş) Cəmiyyətlərinin köməyi ilə təmin etmək yollarını onunla müəyyən etməlidirlər.

Münaqişənin tərəfləri ailə yazışmasını məhdudlaşdırmağı zəruri saydıqda, belə məhdudlaşdırma yalnız 25 sözlük hər hansı mətnin yazılmasının mümkün olduğu standart blankların məcburi tətbiqindən və bu cür blankların göndərilməsinin ayda bir dəfəyə endirilməsindən ibarət olmalıdır.

MADDƏ 26

Ayrı düşmüş ailələr

Münaqişənin hər bir tərəfi müharibə nəticəsində ayrı düşmüş ailə üzvlərinin bir-biri ilə əlaqə yaratmaq və əgər mümkündürsə, görüşmək üçün apardıqları axtarışa kömək göstərməlidir. Xüsusən o, həmin işlə məşğul olan təşkilatların fəaliyyətini dəstəkləməlidir, bu şərtlə ki, onlar həmin Tərəf üçün məqbul olsun və onun gördüyü təhlükəsizlik tədbirlərinə tabe olsunlar.

III HİSSƏ HİMAYƏDƏ OLAN ŞƏXSLƏRİN STATUSU VƏ ONLARLA RƏFTAR

I BÖLMƏ MÜNAQİŞƏ TƏRƏFLƏRİNİN ƏRAZİLƏRİ VƏ İŞĞAL EDİLMİŞ ƏRAZİLƏR ÜÇÜN ÜMUMİ OLAN MÜDDƏALAR

MADDƏ 27

Rəftar. I. Ümumi qeydlər

Himayədə olan şəxslərin bütün hallarda onların şəxsiyyətinə, şərəfinə, ailə hüquqlarına, dini etiqadına və

ayinlərinə, adət-ənənələrinə hörmət edilməsi hüququ vardır. Onlarla həmişə insani rəftar edilməli, xüsusən onlar hər cür zorakılıq əməllərindən və ya hədələnməkdən, təhqirlərdən və kütlənin marağından qorunmalıdırlar.

Qadınlar onların şərəfinə hər cür qəsdlərdən, xüsusən zorlanmadan, fahişəliyə məcbur edilməkdən və ya hər hansı digər əxlaqsız qəsdlərdən xüsusi qorunmalıdırlar.

Münaqişə tərəfi, sağlamlıq vəziyyətinə, yaşa və cinsə aid müddəaları nəzərə almaqla, hakimiyyəti altında olan himayədə olan bütün şəxslərlə onların irqinə, dininə və ya siyasi əqidəsinə görə heç bir ayrı-seçkilik qoymadan eyni cür rəftar etməlidir.

Lakin münaqişənin tərəfləri himayədə olan şəxslər barəsində müharibə nəticəsində zəruri ola bilən nəzarət tədbirləri və ya təhlükəsizlik tədbirləri görə bilərlər.

MADDƏ 28

II. Təhlükəli zonalar

Himayədə olan şəxsin hər hansı məntəqələrdə və ya ərazilərdə olmasından həmin yerləri hərbi əməliyyatlardan kənar qoymaq üçün istifadə edilə bilməz.

MADDƏ 29

III. Məsuliyyət

Himayədə olan şəxslərin hakimiyyəti altında olduqları münaqişə tərəfi öz nümayəndələrinin həmin şəxslərlə rəftarına görə məsuliyyət daşıyır və bu, ortaya çıxıb bilən fərdi məsuliyyətə xələl gətirmir.

MADDƏ 30

Himayəçi Dövlətlərə və yardım təşkilatlarına müraciətlər

Himayədə olan şəxslərə bütün imkanlar verilməlidir ki, onlar Himayəçi Dövlətlərə, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinə, olduqları ölkənin Milli Qırmızı Xaç (Qırmızı Aypara, Qırmızı Şir və Günəş) Cəmiyyətinə, habelə onlara kömək göstərə biləcək hər hansı təşkilata müraciət etsinlər.

Dövlət orqanları bu məqsədlə bu müxtəlif təşkilatlara hərbi və ya təhlükəsizlik mülahizələrinin müəyyən etdiyi hədlərdə bütün imkanları yaratmalıdırlar.

Himayədə olan şəxsləri saxlayan və ya işğalçı Dövlətlər Himayəçi Dövlətlərin və Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin nümayəndələrinin 143-cü maddədə nəzərdə tutulan başçəkmələrindən əlavə, himayədə olan şəxslərə mənəvi və ya maddi yardım göstərmək məqsədi güdən digər təşkilatların nümayəndələrinin həmin şəxslərə baş çəkməsinə imkan daxilində kömək etməlidirlər.

MADDƏ 31

Təzyiqin qadağan edilməsi

Himayədə olan şəxslərə, xüsusən onlardan və ya üçüncü şəxslərdən məlumat almaq məqsədilə fiziki və ya mənəvi təzyiq göstərilməsi qadağandır.

MADDƏ 32

Cismani cəzanın, işgəncənin və i.a. qadağan edilməsi

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər xüsusi olaraq razılığa gəlirlər ki, onların öz ixtiyarlarında olan himayədə olan şəxslərin fiziki iztirablarına və ya məhvəinə səbəb ola bilən hər hansı tədbirlər görməsi qadağandır. Bu qadağan tək cəzadan adamöldürməyə, işgəncəyə, cismani cəzalara, xəsarət yetirilməsinə və ya himayədə olan şəxsin tibbi müalicəsi zərurətindən irəli gəlməyən tibbi və ya elmi eksperimentlərə deyil, həm də mülki və ya hərbi hakimiyyət orqanları nümayəndələrinin əl atdığı hər cür digər kobud zorakılığa şamil edilir.

MADDƏ 33

Fərdi məsuliyyət, kollektiv cəzalar, qarətçilik, əvəzçixma tədbirləri

Himayədə olan heç bir şəxs özünün törətmədiyi əmələ görə cəzalandırıla bilməz. Kollektiv cəzalar, eləcə də digər hədələmə və ya terror tədbirləri qadağandır.

Qarətçilik qadağandır.
Himayədə olan şəxslərə və onların əmlakına qarşı əvəzçixma tədbirləri qadağandır.

MADDƏ 34

Girovlar

Girov götürmə qadağandır.

II BÖLMƏ MÜNAQİŞƏ TƏRƏFİNİN ƏRAZİSİNDƏ ƏCNƏBİLƏR

MADDƏ 35

Ərazini tərk etmək hüququ

Münaqişənin başlanması və ya gedişi zamanı ərazini tərk etmək istəyən hər hansı himayədə olan şəxsin bunu etmək hüququ vardır, bir şərtlə ki, onun getməsi ölkənin dövlət maraqlarına zidd olmasın. Belə şəxslərin ərazidən getmək haqqında müraciətlərinə adi müəyyənləşdirilmiş qaydada baxılmalı və mümkün qədər tez qərar qəbul edilməlidir. Ərazini tərk etməsinə icazə verilmiş şəxslər özlərini yol üçün zəruri pulla təmin edə bilər və kifayət miqdarda şəxsi əşyalarını və şəxsi istifadə üçün nəzərdə tutulan predmetləri özləri ilə götürə bilirlər.

Ərazini tərk etməsinə icazə verilməsindən imtina edilmiş hər bir şəxsin bu imtinaya müvafiq məhkəmə və ya himayədə olan şəxsləri saxlayan Dövlətin bu məqsədlə yaratdığı inzibati komissiya tərəfindən mümkün qədər tezliklə yenidən baxılması hüququ vardır.

Bu barədə vəsatət olduqda, Himayəçi Dövlətin nümayəndələri, əgər təhlükəsizlik mülahizələri buna imkan verirsə və ya müvafiq şəxslər buna etiraz etmirlərsə, ərazini tərk etməyə icazə verilməsinə dair hər hansı müraciət barəsində imtinanın səbəbləri haqqında məlumatı və getməsinə icazə verilməsindən imtina edilmiş bütün şəxslərin soyadlarını mümkün qədər tezliklə ala bilər.

MADDƏ 36

Vətənə qaytarma üsulu

Əvvəlki maddəyə uyğun olaraq icazə verilən ərazi tərkətmələri təhlükəsizlik, gigiyena, sağlamlıq və qida baxımından qənaətbəxş şəraitdə həyata keçirilməlidir. Bununla əlaqədar bütün xərcləri həmin şəxsləri saxlayan Dövlətin ərazisindəki çıxış məntəqəsindən başlayaraq onların yollandığı ölkə və ya neytral ölkədə olduqları halda, vətəndaşları bu imkandan istifadə edən Dövlət ödəməlidir. Bu cür yerdəyişmələrin praktik incəlikləri zərurət olduqda müvafiq Dövlətlər arasında xüsusi sazişlərlə müəyyən edilir.

Yuxarıdakı müddəa münaqişənin tərəfləri arasında onların düşmən əlinə keçmiş vətəndaşlarının dəyişdirilməsi və vətənə qaytarılması məsələsinə dair bağlana biləcək xüsusi sazişlərə xələl gətirmir.

MADDƏ 37

Həbsdə olan şəxslər

Məhkəməyə qədər həbsdə olan və ya azadlıqdan məhrumetmə cəzasını çəkən himayədə olan şəxslərlə onların həbsdə olduqları müddətdə insani rəftar edilməlidir.

Azad edilən kimi onlar əvvəlki maddələrə uyğun olaraq ərazini tərk etməyə icazə istəyə bilirlər.

MADDƏ 38

Vətənə qaytarılmayan şəxslər. I. Ümumi qeydlər

Bu Konvensiyada, xüsusən 27 və 41-ci maddələrdə nəzərdə tutulan xüsusi tədbirlər istisna olmaqla, himayədə olan şəxslərin vəziyyəti prinsip etibarilə dinc dövrdə əcnəbilərin statusuna aid müddəalarla tənzimlənməkdə davam etdirilir. Hər bir halda onlara aşağıdakı hüquqlar verilir:

(1) Onlar göndərilən fərdi və ya kollektiv yardımları qəbul edə bilirlər.

(2) Sağlamlıq vəziyyətləri tələb edərsə, onlar müvafiq Dövlətin vətəndaşları ilə eyni dərəcədə tibbi yardım və xəstəxana müalicəsi ala bilərlər.

(3) Onlara öz dinlərinə etiqad etməyə və ya öz etiqadlarından olan ruhanilərdən dini yardım almağa icazə verilir.

(4) Əgər onlar müharibə təhlükəsinə xüsusilə məruz qalan ərazidə yaşayırlarsa, onlara bu ərazidən müvafiq Dövlətin vətəndaşları ilə eyni qaydada köçməyə icazə verilir.

(5) On beş yaşınadək uşaqlar, hamilə qadınlar və yeddi yaşınadək uşaqları olan analar müvafiq Dövlətin vətəndaşları ilə eyni dərəcədə güzəştlərdən istifadə edirlər.

MADDƏ 39

II. Dolanacaq xərcləri

Müharibə nəticəsində gəlirli işini itirmiş himayədə olan şəxslərə ödənişli iş tapmağa imkan verilməlidir. Təhlükəsizlik mülahizələri və 40-cı maddənin müddəaları nəzərə alınmaqla, bu imkan həmin şəxslərin ərazisində olduqları Dövlətin öz vətəndaşlarına verilən imkana bərabər olmalıdır.

Münaqişə tərəfi himayədə olan şəxsə onun özünü saxlamaq imkanını aradan qaldıran nəzarət tədbirləri tətbiq etdikdə, xüsusən belə şəxs təhlükəsizlik mülahizələrinə görə özü üçün məqbul şərtlərlə ödənişli iş tapmaq imkanından məhrum edildikdə, həmin Tərəf bu şəxslərin və onların öhdəsində olanların dolanışıqı üçün vəsaiti təmin etməlidir.

Himayədə olan şəxslər hər bir halda öz vətənidən, Himayəçi Dövlətdən və ya 30-cu maddədə nəzərdə tutulan yardım cəmiyyətlərindən kömək ala bilər.

MADDƏ 40

III. İş

Himayədə olan şəxslər ərazisində olduqları münaqişə tərəfinin vətəndaşları ilə yalnız eyni dərəcədə işləməyə məcbur edilə bilərlər.

Əgər himayədə olan şəxslər düşmənin vətəndaşlarıdırsa, onlar yalnız qidalanmanı, mənzili, geyimi,

nəqliyyatı və insanların sağlamlığını təmin etmək üçün normal zəruri olan və hərbi əməliyyatlar aparılması ilə bilavasitə bağlı olmayan işə məcbur edilə bilərlər.

Yuxarıdakı iki hissədə göstərilən hallarda işləməyə məcbur edilən himayədə olan şəxslər əmək şəraiti və təminatları, xüsusən əmək haqqı, iş vaxtı, geyim və avadanlıq, ilkin təlim, iş vaxtı bədbəxt hadisələrə və peşə xəstəliklərinə görə kompensasiya verilməsi baxımından həmin ölkənin işçilərinə bərabər tuturlar.

Yuxarıdakı müddəalar pozulduqda, himayədə olan şəxslərə 30-cu maddəyə uyğun şikayət hüququndan istifadə etməyə icazə verilir.

MADDƏ 41

IV. Müəyyən bir yerdə məcburi məskunlaşdırma. Internə etmə

İxtiyarında himayədə olan şəxslər olan Dövlət bu Konvensiyada göstərilən nəzarət tədbirlərini yetərli saymasa belə, 42 və 43-cü maddələrin müddəalarına uyğun olaraq, müəyyən bir yerdə məcburi məskunlaşdırmadan və ya internə etmədən daha sərt olan hər hansı başqa nəzarət tədbiri görə bilməz.

Başqa bir yerdə məcburi məskunlaşdırılmaları barədə qərarla əlaqədar öz adi məskunlaşma yerlərini tərk etməli olan şəxslərə 39-cu maddənin ikinci hissəsinin müddəaları tətbiq edilərkən himayədə olan şəxsləri saxlayan Dövlət bu Konvensiyanın III Hissəsinin IV Bölməsində nəzərdə tutulan rəftar standartlarına mümkün qədər dəqiq riayət etməlidir.

MADDƏ 42

V. Internə və ya müəyyən bir yerdə məcburi məskunlaşdırma üçün əsaslar. Könüllü internə

Himayədə olan şəxslərin internə edilməsinə və ya müəyyən bir yerdə məcburi məskunlaşdırılmasına yalnız himayədə olan şəxsləri saxlayan Dövlətin təhlükəsizliyi bunu mütləq zəruri etdikdə yol verilə bilər.

Əgər Himayəçi Dövlətin nümayəndələri vasitəsilə hər hansı şəxs könüllü internə olunmasını xahiş edərsə və əgər onun vəziyyəti bu addımı zəruri edərsə, onda o, hakimiyyəti altında olduğu Dövlət tərəfindən internə edilməlidir.

MADDƏ 43

VI. Prosedur

Internə edilmiş və ya müəyyən bir yerdə məcburi məskunlaşdırılmış hər bir himayədə olan şəxsin bu qərara müvafiq məhkəmə və ya himayədə olan şəxsləri saxlayan Dövlətin bu məqsədlə yaratdığı inzibati komissiya tərəfindən mümkün qədər tezliklə yenidən baxılması hüququ vardır. Internə etmə və ya müəyyən bir yerdə məcburi məskunlaşdırma qərarı qüvvədə qalarsa, məhkəmə və ya inzibati komissiya, əgər şərait buna imkan verirsə, ilkin qərarın əlverişli surətdə dəyişdirilməsi məqsədilə həmin qəxsin məsələsinə vaxtaşırı, azı ildə iki dəfə yenidən baxmalıdır.

Əgər himayədə olan müvafiq şəxslər etiraz etməzlərsə, həmin şəxsləri saxlayan Dövlət internə edilmiş və ya müəyyən bir yerdə məcburi məskunlaşdırılmış bütün himayədə olan şəxslərin və internə və ya məcburi məskunlaşdırma yerlərindən azad edilmiş şəxslərin soyadlarını Himayəçi Dövlətə mümkün qədər tez bildirməlidir. Bu maddənin birinci hissəsində göstərilmiş məhkəmələrin və ya komissiyaların qərarları eyni şərtlərə əməl edilməklə, Himayəçi Dövlətə mümkün qədər tez bildirilməlidir.

MADDƏ 44

VII. Qaçqınlar

Himayədə olan şəxsləri saxlayan Dövlət bu Konvensiyada göstərilmiş nəzarət tədbirlərini tətbiq edərkən faktik olaraq heç bir hökumətin himayə etmədiyi qaçqınlarla yalnız onların düşmən Dövlətə hüquqi mənsubiyyətini əsas götürərək düşmənin vətəndaşları olan əcnəbilər kimi rəftar etməməlidir.

MADDƏ 45

VIII. Başqa Dövlətə vermə

Himayədə olan şəxslər bu Konvensiyanın iştirakçısı olmayan Dövlətə verilə bilməzlər.

Bu müddəa himayədə olan şəxslərin vətənə qaytarılması və ya döyüş əməliyyatları başa çatdıqdan sonra yaşadıkları ölkəyə qaytarılması üçün qətiyyənlər manee yaratmır.

Himayədə olan şəxsləri saxlayan Dövlət onları yalnız bu Konvensiyanın iştirakçısı olan Dövlətə və yalnız həmin Dövlətin bu Konvensiyanı tətbiq etmək arzusunda və iqtidarında olmasına əmin olduqdan sonra verə bilər. Himayədə olan şəxslər bu cür verilərəkən bu Konvensiyanın tətbiqinə görə məsuliyyət həmin şəxslərin ərazisində saxlandığı müddət ərzində onları qəbul edən Dövlətin üzərinə düşür. Lakin əgər həmin Dövlət bu Konvensiyanın müddəalarının hər hansı vacib məqamını yerinə yetirməzsə, himayədə olan şəxsləri vermiş Dövlət Himayəçi Dövlətin bildirişinə əsasən vəziyyəti düzəltmək üçün səmərəli tədbirlər görməli və ya himayədə olan şəxslərin geri qaytarılmasını tələb etməlidir. Belə tələb yerinə yetirilməlidir.

Himayədə olan şəxs heç bir halda öz siyasi və ya dini əqidəsinə görə təqib edilməkdən ehtiyat etdiyi ölkəyə verilə bilməz.

Bu maddənin müddəaları döyüş əməliyyatları başlanmazdan əvvəl bağlanmış ekstradisiya müqavilələrinə uyğun olaraq, adi cinayətlərin törədilməsində təqsirləndirilən himayədə olan şəxslərin ekstradisiyasına maneə olmur.

MADDƏ 46

Məhdudiyyət tədbirlərinin ləğvi

Döyüş əməliyyatları başa çatdıqdan sonra himayədə olan şəxslər barəsində məhdudiyyət tədbirləri, əgər bundan əvvəl geri götürülməyibsə, mümkün qədər qısa müddətdə ləğv edilməlidir.

Onların əmlakı barəsində məhdudiyət tədbirləri, himayədə olan şəxsləri saxlayan Dövlətin qanunvericiliyinə müvafiq surətdə, döyüş əməliyyatları başa çatdıqdan sonra mümkün qədər qısa müddətdə ləğv edilməlidir.

III BÖLMƏ İŞĞAL EDİLMİŞ ƏRAZİLƏR

MADDƏ 47

Hüquqların toxunulmazlığı

İşğal edilmiş ərazidə olan himayədə olan şəxslər nə bu ərazinin işğal nəticəsində oradakı qurumlarda və ya oranın idarəçiliyində baş verən hər hansı dəyişikliklərə görə, nə işğal edilmiş ərazinin hakimiyyət orqanları və işğalçı Dövlətin arasında bağlanan sazişlərə görə, nə də işğal edilmiş ərazinin işğalçı Dövlət tərəfindən tamamilə və ya qismən ilhaq edilməsinə görə bu Konvensiyanın verdiyi üstünlüklərdən heç bir halda və heç bir şəkildə məhrum edilə bilməz.

MADDƏ 48

Vətənə qaytarılmanın xüsusi halları

Ərazisi işğal edilmiş Dövlətin vətəndaşları olmayan himayədə olan şəxslər 35-ci maddənin müddəalarına əməl etmək şərti ilə bu ərazini tərk etmək hüququndan istifadə edə bilərlər və bu barədə qərarlar işğalçı Dövlətin həmin maddəyə əsasən müəyyən etdiyi prosedura müvafiq surətdə qəbul edilməlidir.

MADDƏ 49

Deportasiyalar, köçürmələr, təxliyələr

Səbəblərindən asılı olmayaraq, himayədə olan şəxslərin işğal edilmiş ərazidən işğalçı Dövlətin ərazisinə və ya işğal edilib-edilməməsinə baxmayaraq hər hansı digər Dövlətin

ərazisinə fərdi və ya kütləvi surətdə köçürülməsi, habelə deportasiya edilməsi qadağandır.

Bununla belə, əhalinin təhlükəsizliyi və ya əsaslı hərbi mülahizələr tələb etdikdə, işğalçı Dövlət müəyyən ərazidən tamamilə və ya qismən təxliyəni həyata keçirə bilər. Belə təxliyələr zamanı himayədə olan şəxslər yalnız işğal edilmiş ərazinin içərilərinə köçürülə bilər, lakin bunun praktik cəhətdən mümkün olmadığı hallar istisna təşkil edir. Bu qaydada təxliyə edilmiş şəxslər həmin ərazidə döyüş əməliyyatları başa çatdıran kimi öz evlərinə qaytarılmalıdırlar.

İşğalçı Dövlət bu cür köçürmələri və ya təxliyələri həyata keçirərkən mümkün dərəcədə təmin etməlidir ki, himayədə olan şəxslərə lazımı qalmaq yerləri verilsin və bu yerdəyişmələr gigiyena, sağlamlıq, təhlükəsizlik və qida baxımından qənaətbəxş şəraitdə həyata keçirilsin və eyni ailənin üzvləri ayrı salınmasın.

Bu köçürmələr və ya təxliyələr həyata keçirilən kimi onların barəsində Himayəçi Dövlətə məlumat verilməlidir.

Əhalinin təhlükəsizliyinin və ya əsaslı hərbi mülahizələrin tələb etdiyi hallar istisna olmaqla, işğalçı Dövlət himayədə olan şəxsləri müharibə təhlükəsinə xüsusilə məruz qalan ərazidə saxlaya bilməz.

İşğalçı Dövlət öz mülki əhalisinin bir hissəsini işğal etdiyi əraziyə deportasiya edə və ya köçürə bilməz.

MADDƏ 50

Uşaqlar

İşğalçı Dövlət milli və yerli hakimiyyət orqanları ilə əməkdaşlıq etməklə, uşaqlara qayğının və uşaqların təlim-təربiyəsinin həvalə olunduğu təsisatların müvafiq surətdə fəaliyyət göstərməsinə kömək etməlidir.

İşğalçı Dövlət uşaqların şəxsiyyətinin müəyyən edilməsinə və valideynlərinin qeydə alınmasına kömək etmək üçün bütün zəruri tədbirləri görməlidir. Heç bir halda o, uşaqların vətəndaşlıq vəziyyətini dəyişə və ya onları özünə tabe olan qurumlara və ya təşkilatlara daxil edə bilməz.

Yerli t sissatlar bu məqsədə uyğun gəlməsə, iřǵalçı Dövlət müharibə nəticəsində yetim qalmıř və ya  z valideynlərindən ayrı d řm ř, yaxın qohumlarından və ya dostlarından qayǵı görməyən uřaqların, əgər mümkündürsə, onların  z milliyyətindən, dilindən v  dinindən olan ř xsl r tərəfindən saxlanılması v  təhsil verilməsi  c n tədbirlər görməlidir.

136-cı maddəyə uyğun olaraq yaradılmıř Büronun xüsusi b l məsi ř xsiyy ti barəsində ř bh  olan uřaqların ř xsiyy tinin müəyyən edilməsi  c n bütün zəruri tədbirlərin görülməsinə m suliy t dařıyır. Onların valideynləri və ya yaxın qohumları haqqında əldə olan məlumatlar h miř  qeydə alınmalıdır.

İřǵalçı Dövlət qidalanma, tibbi xidmət və müharibənin təsirindən m dafie sahəsində iřǵaldan qabaq 15 yařınad k uřaqlar, hamilə qadınlar v  7 yařınad k uřaqlar olan analar barəsində qəbul edilə bilən g z řtli tədbirlərin tətbiqinə mane olmamalıdır.

MADDƏ 51

Hərbi qüvvələrə daxil etmə. İř

İřǵalçı Dövlət himayədə olan ř xsl ri  z silahlı və ya köməkçi qüvvələrində xidmət etməyə məcbur edə bilməz. Orduya könüllü surətdə daxil olmaǵa y n ldilmiř hər hansı təzyiq və ya t bliǵat qadaǵandır.

İřǵalçı Dövlət yalnız yařı 18-dən çox olan himayədə olan ř xsl ri məcburi iř  göndərə bilər,  z  də yalnız ya iřǵalçı ordunun ehtiyacları  c n zəruri olan iř , ya kommunal xidmət müəssisələri, ya da iřǵal edilmiř ərazinin əhalisinin qidası, mənzili, paltarı, nəqliyyatı v  saǵlamlıǵı ilə baǵlı iř  göndərə bilər. Himayədə olan ř xsl r onların qarřısında hərbi əməliyyatlarda iřtirak etmək öhdəliyi yaradan hər hansı iři görməyə məcbur edilə bilməzlər. İřǵalçı Dövlət himayədə olan ř xsl rd n onların məcburən iřl dikləri yerlərin təhlükəsizliyini təmin etmək  c n güc iřl tm yi tələb edə bilməz.

İř yalnız həmin ř xsl rin olduqları iřǵal edilmiř ərazi daxilində yerinə yetirilməlidir. Hər bir belə ř xs mümkün

qədər özünün adi iş yerində saxlanılmalıdır. İşçilərə ədalətli əmək haqqı ödənilməli və iş onların fiziki və əqli qabiliyyətlərinə uyğun gəlməlidir. İşğal edilmiş ölkədə əmək şəraitini və xüsusən əmək haqqı, iş vaxtı, avadanlıq, ilkin təlim və iş vaxtı bədbəxt hadisələrə və peşə xəstəliklərinə görə kompensasiyalar kimi məsələlərə aid olan təminatları tənzimləyən mövcud qanunvericilik bu maddədə göstərilən işlərin həvalə edildiyi himayədə olan şəxslərə şamil edilməlidir.

Əməyin məcburi tətbiqi heç bir halda işçilərin hərbi və ya yarımhərbi xarakterli təşkilata səfərbər edilməsinə gətirib çıxarmamalıdır.

MADDƏ 52

İşçilərin mühafizəsi

Heç bir kontrakt, saziş və ya normativ akt istər könüllü, istərsə də məcburi işləyən hər hansı işçinin, harada olmasından asılı olmayaraq, Himayəçi Dövlətin nümayəndələrinə ona havadarlıq etmək xahişi ilə müraciət etmək hüququnu poza bilməz.

İşçiləri işğalçı Dövlətə işləməyə sövq etmək üçün işğal edilmiş ərazidə işsizliyin yardılmasına və ya iş imkanlarının məhdudlaşdırılmasına yönəldilən hər cür tədbirlər qadağandır.

MADDƏ 53

Məhv etmənin qadağan olunması

Özəl şəxslərə, Dövlətə, digər hakimiyyət qurumlarına, ictimai və ya kooperativ təşkilatlarına fərdi və ya kollektiv surətdə məxsus olan daşınmaz və ya daşınar əmlakın işğalçı Dövlət tərəfindən hər hansı şəkildə məhv edilməsi, hərbi əməliyyatların bunu mütləq zəruri etdiyi hallar istisna edilməklə, qadağandır.

MADDƏ 54

Hakimlər və dövlət qulluqçuları

İşğalçı Dövlət işğal edilmiş ərazilərdə vicdan mülahizələrinə əsasən öz vəzifələrini yerinə yetirməkdən

çəkindiklərinə görə hakimlərin və ya dövlət qulluqçularının statusunu dəyişə bilməz və ya onlara qarşı hər hansı sanksiya və ya hər hansı məcburiyyət və ya ayrı-seçkilik tədbirləri görə bilməz.

Bu qadağan 51-ci maddənin ikinci hissəsinin tətbiqinə mane olmur. Bu, işğalçı Dövlətin dövlət qulluqçularını vəzifədən çıxarmaq hüququna toxunmur.

MADDƏ 55

Əhalinin ərzaq və tibbi təchizatı

İşğalçı Dövlət malik olduğu bütün vasitələrlə əhalini ərzaq və tibbi materiallarla təchiz etməlidir. Xüsusən o, işğal edilmiş ərazinin ehtiyatları çatışmadıqda, zəruri ərzaq, tibbi materiallar və digər predmetlər gətirməlidir.

İşğalçı Dövlət işğal edilmiş ərazidə ərzağı, digər predmetləri və ya tibbi materialları yalnız işğalçı qoşunlar və inzibati heyət üçün və yalnız mülki əhalinin ehtiyaclarını nəzərə almaqla rekvizisiya edə bilər. Digər beynəlxalq konvensiyaların müddəalarına əməl etmək şərtilə, işğalçı Dövlət hər bir rekvizisiya müqabilində ədalətli haqq ödənilməsinə təmin etmək üçün tədbirlər görməlidir.

Himayəçi Dövlətin işğal edilmiş ərazidə ərzaq və tibbi materiallar təchizatının vəziyyətini, zəruri hərbi mülahizələrin doğurduğu müvəqqəti məhdudiyətləri nəzərə almaqla, hər zaman yoxlamaq hüququ vardır.

MADDƏ 56

Gigiyena və ictimai sağlamlıq

İşğalçı Dövlət malik olduğu bütün vasitələrlə, milli və yerli hakimiyyət orqanları ilə əməkdaşlıq etməklə, işğal edilmiş ərazidə tibbi və xəstəxana müəssisələrinin və xidmətlərinin fəaliyyətini, ictimai sağlamlığı və gigiyenayı təmin etməli və saxlamalı, yoluxucu xəstəliklərin və epidemiyaların yayılması ilə mübarizə üçün zəruri profilaktik və preventiv tədbirləri qəbul və tətbiq edilməsinə bu zaman xüsusi əhəmiyyət verməlidir. Bütün kateqoriyalardan olan tibbi heyətə öz vəzifələrini icra etməyə icazə verilməlidir.

Əgər işğal edilmiş ərazidə yeni xəstəxanalar yaradılırsa və işğalçı Dövlətin burada səlahiyyətli orqanları fəaliyyət göstərmirsə, işğalçı hakimiyyət orqanları, əgər zərurdirsə, 18-ci maddəyə müvafiq surətdə belə xəstəxanaları tanımalıdırlar. Oxşar şəraitdə işğalçı hakimiyyət orqanları həmçinin 20 və 21-ci maddələrin müddəalarına uyğun olaraq xəstəxana heyətini və daşıma vasitələrini tanımalıdırlar.

İşğalçı Dövlət sağlamlıq və gigiyena tədbirlərini qəbul edərkən və habelə onları həyata keçirərkən işğal edilmiş ərazinin əhalisinin mənəvi və əxlaqi tələblərini nəzərə almalıdır.

MADDƏ 57

Xəstəxanaların rekvizisiyası

İşğalçı Dövlət mülki xəstəxanaları yalnız müvəqqəti olaraq və yalnız yaralı və xəstə hərbi qulluqçulara yardım göstərməsi üçün son zərurət hallarında rekvizisiya edə bilər və bir şərtlə ki, bu xəstəxanalarda olan xəstələrin müalicəsinin və onlara qulluğun və mulki əhalinin xəstəxana müalicəsinə olan ehtiyaclarının təmin edilməsi üçün vaxtında lazımı tədbirlər görülsün.

Mülki xəstəxanaların əmlakı və anbarları, nə qədər ki mülki əhalinin ehtiyacları üçün zəruridir, rekvizisiya edilə bilməz.

MADDƏ 58

Ruhi yardım

İşğalçı Dövlət din xadimlərinin öz dini icmalarının üzvlərinə ruhi yardım göstərməsinə icazə verməlidir.

İşğalçı Dövlət dini ehtiyacların ödənilməsi üçün lazım olan kitablardan və predmetlərdən ibarət bağlamaları qəbul etməli və onların işğal edilmiş ərazidə paylanmasına kömək göstərməlidir.

MADDƏ 59

Yardım. I. Kollektiv yardım

Əgər işğal edilmiş ərazinin əhalisi bütövlükdə və ya qismən lazımı qədər təchiz edilməmişdirsə, işğalçı Dövlət

həmin əhaliyə yardım tədbirlərinin görülməsinə razılıq verməli və öz sərəncamında olan bütün vasitələrlə bu tədbirlərin həyata keçirilməsinə kömək etməlidir.

Dövlətlərin və ya qərəzsiz humanitar təşkilatların, məsələn, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin həyata keçirə bildikləri bu cür tədbirlər xüsusən ərzaq, tibbi materiallar və geyim bağlamalarının göndərilməsindən ibarət olmalıdır.

Bütün Razılığa gələn Tərəflər belə bağlamaların sərbəst keçirilməsinə icazə verməli və onların mühafizəsini təmin etməlidirlər.

Lakin həmin bağlamaların münaqişənin qarşı Tərəfinin işğal etdiyi əraziyə sərbəst keçirilməsinə icazə verən Dövlət bu bağlamaları yoxlamaq, müəyyən edilmiş müddətlərə və marşrutlara uyğun olaraq onların keçirilməsini nizamlamaq və həmin bağlamalardan işğalçı Dövlətin xeyrinə deyil, ehtiyac çəkən əhaliyə yardım göstərilməsi üçün istifadə ediləcəyinə Himayəçi Dövlət vasitəsilə kifayət qədər əmin olmaq hüququna malikdir.

MADDƏ 60

II. İşğalçı Dövlətin öhdəlikləri

Yardım yükləri işğalçı Dövləti 55, 56 və 59-cu maddələrə əsasən onun üzərinə düşən öhdəliklərdən qətiyyən azad etmir. Kəskin zərurət halları, işğal edilmiş ərazinin əhalisinin maraqlarının gözlənilməsi və Himayəçi Dövlətin razılığı olduğu hallar istisna olmaqla, işğalçı Dövlət yardım yüklərinin təyinatını heç bir şəkildə dəyişdirə bilməz.

MADDƏ 61

III. Yardımların bölüşdürülməsi

Bundan əvvəlki maddələrdə nəzərdə tutulan yardım yüklərinin bölüşdürülməsi Himayəçi Dövlətin yardımı ilə və onun nəzarəti altında həyata keçirilməlidir. İşğalçı Dövlət və Himayəçi Dövlət arasındakı sazişə əsasən bu vəzifə neytral Dövlətə, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinə və ya hər hansı digər qərəzsiz humanitar təşkilata həvalə edilə bilər.

Bu yardım yükləri işğal edilmiş ərazidə hər cür ödənişlərdən, vergilərdən və ya gömrük rüsumlarından, - həmin ərazinin iqtisadi marağı üçün bunların zəruri olduğu hallar istisna edilməklə, - azad edirlər. İşğalçı Dövlət bu yüklərin tez bölüşdürülməsinə kömək etməlidir.

Bütün Razılığa gələn Tərəflər işğal edilmiş ərazilərə göndərilən bu cür yardım yüklərinin pulsuz keçirilməsinə və daşınmasına icazə verməyə səy göstərməlidirlər.

MADDƏ 62

IV. Fərdi yardım

İşğal edilmiş ərazidəki himayədə olan şəxslər, zəruri təhlükəsizlik mülahizələri nəzərə alınmaq şərtilə, onlara göndərilən fərdi yardım bağlamalarını ala bilərlər.

MADDƏ 63

Milli Qırmızı Xaç və digər yardım cəmiyyətləri

İşğalçı Dövlətin zəruri təhlükəsizlik mülahizələrinə görə tətbiq etdiyi müstəsna və müvəqqəti tədbirlərə əməl etmək şərti ilə:

(a) tanınmış Milli Qırmızı Xaç (Qırmızı Aypara, Qırmızı Şir və Günəş) Cəmiyyətləri Beynəlxalq Qırmızı Xaç Konfranslarının müəyyən etdiyi Qırmızı Xaç prinsiplərinə uyğun olaraq öz fəaliyyətini davam etdirmək imkanına malik olmalıdırlar. Digər yardım cəmiyyətlərinə eyni şərtlərlə humanitar fəaliyyətini davam etdirməyə icazə verilməlidir;

(b) işğalçı Dövlət bu cəmiyyətlərin heyətində və strukturunda yuxarıda göstərilmiş fəaliyyətə xələl gətirə biləcək hər hansı dəyişiklik olunmasını tələb edə bilməz.

Eyni prinsiplər əsas kommunal xidmətlərin göstərilməsi, yardımın bölüşdürülməsi və xilasetmənin təşkili yolu ilə mülki əhalinin həyat şəraitini təmin etmək məqsədilə artıq mövcud olan və ya yaradıla bilən qeyri-hərbi xarakterli xüsusi təşkilatların fəaliyyətinə və heyətinə də şamil edilir.

MADDƏ 64

Cinayət qanunvericiliyi. I. Ümumi qeydlər

İşğal edilmiş ərazinin cinayət qanunvericiliyi işğalçı Dövlətin təhlükəsizliyi üçün qorxu törətdikdə və ya bu Konvensiyanın tətbiqinə mane olduqda onun işğalçı Dövlət tərəfindən ləğv edildiyi və ya qüvvəsinin dayandırıldığı hallar istisna olmaqla, bu qanunvericilik qüvvədə qalır. Göstərilən mülahizə və ədalət mühakiməsinin səmərəli həyata keçirilməsini təmin etmək zərurəti nəzərə alınmaqla, işğal edilmiş ərazinin məhkəmələri həmin qanunvericilikdə nəzərdə tutulan bütün əməllər barəsində öz funksiyalarının icrasını davam etdirməlidirlər.

Lakin işğalçı Dövlət işğal edilmiş ərazinin əhalisini özünün bu Konvensiyadan irəli gələn öhdəliklərini yerinə yetirmək, ərazidə normal idarəçiliyi saxlamaq, işğalçı Dövlətin, işğalçı qoşunların və ya inzibati orqanların üzvlərinin və əmlakının, habelə onların istifadə etdiyi obyektlərin və kommunikasiya xətlərinin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün əhəmiyyətli dərəcədə zəruri olan normativ müddəaları yerinə yetirməyə məcbur edə bilər.

MADDƏ 65

II. Dərcetmə

İşğalçı Dövlət tərəfindən qəbul edilən cinayət hüquq normaları yalnız dərc edildikdən və əhalinin dilində onun nəzərinə çatdırıldıqdan sonra qüvvəyə minir. Bu normaların geriyə qüvvəsi yoxdur.

MADDƏ 66

III. Səlahiyyətli məhkəmələr

64-cü maddənin ikinci hissəsinə uyğun olaraq, qəbul etdiyi cinayət hüquq normaları pozulduqda, işğalçı Dövlət təqsirləndirilən şəxsləri özünün lazımı qaydada yaradılmış qeyri-siyasi hərbi məhkəmələrinə verə bilər, bir şərtlə ki, həmin məhkəmələr işğal edilmiş ölkədə yerləşsin. Apellyasiya

məhkəmələri əsas etibarilə işğal edilmiş ölkədə fəaliyyət göstərməlidir.

MADDƏ 67

IV. Tətbiq edilən müddəalar

Məhkəmələr yalnız hüquq pozuntusu törədilənədək qüvvədə olmuş və hüququn ümumi prinsiplərinə, xüsusən cəzanın əmələ mütənasibliyi prinsipinə uyğun olan hüquq normalarını tətbiq edə bilərlər. Onlar təqsirləndirilən şəxsin işğalçı Dövlətin vətəndaşı olmaması faktını nəzərə almalıdırlar.

MADDƏ 68

V. Cəzalar, ölüm cəzası

Əgər himayədə olan şəxs yalnız işğalçı Dövlətə zərər vurmaq niyyəti ilə cinayət törədirsə və əgər bu cinayət işğalçı qoşunların və ya inzibati orqanların üzvlərinin həyatına və ya sağlamlığına qəsd deyildirsə, yaxud ciddi kollektiv təhlükə törətmirsə və ya işğalçı qoşunların və ya inzibati orqanların əmlakına və ya onların istifadə etdikləri obyektlərə ciddi ziyan vurmursa, həmin şəxs internə edilməli və ya adicə həbsxanaya salınmalıdır, özü də bu cür internənin və ya həbsxanaya salmanın müddəti törədilmiş əmələ mütənasib olmalıdır. Bundan başqa, internə etmə və ya həbsxanaya salma himayədə olan şəxslər barəsində bu cür əməllərə görə yeganə azadlıqdan məhrum etmə tədbiri olmalıdır. Bu Konvensiyanın 66-cı maddəsində nəzərdə tutulan məhkəmələr həbsxanaya salmanı sərbəst surətdə eyni müddətə internə ilə əvəz edə bilərlər.

64 və 65-ci maddələrə uyğun olaraq işğalçı Dövlətin qəbul etdiyi cinayət hüquq normaları himayədə olan şəxslər barəsində ölüm cəzasını yalnız o hallarda müəyyən edə bilər ki, həmin şəxslər casusluqda, işğalçı Dövlətin hərbi obyektlərinə qarşı yönəldilmiş ciddi təxribat əməllərində və ya bir və ya bir neçə şəxsin ölümünə səbəb olmuş qəsdən törədilmiş əməllərdə təqsirli olsunlar və bu şərtlə ki, işğal edilmiş ərazinin işğaldan əvvəl qüvvədə olmuş

qanunvericiliyində bu cür cinayətlərə görə ölüm cəzası nəzərdə tutulmuş olsun.

Himayədə olan şəxs barəsində ölüm hökmü təqsirləndirilənin işğalçı Dövlətin vətəndaşı olmadığına görə ona sədaqətli olmaq vəzifəsi daşmadığı faktına məhkəmə xüsusi diqqət yetirdikdən sonra çıxarıla bilər.

Hər bir halda, cinayət əməlinin törədildiyi anda 18 yaşına çatmamış himayədə olan şəxs barəsində ölüm hökmü çıxarıla bilməz.

MADDƏ 69

VI. Həbsdə olma müddətinin cəza müddətindən çıxılması

Bütün hallarda cinayət törətməkdə təqsirləndirilən himayədə olan şəxsin məhkəməyə və ya cəza təyin edilənə qədər həbsdə olma müddəti onun məhkum edilə biləcəyi hər bir azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddətindən çıxılır.

MADDƏ 70

VII. İşğaldan qabaq törədilmiş cinayətlər

İşğalçı Dövlət himayədə olan şəxsləri, müharibə qanunlarının və adətlərinin pozulması halları istisna olmaqla, işğaldan qabaq və ya işğalın müvəqqəti dayandırıldığı müddətdə törətdikləri əməllərə və ya söylədikləri fikirlərə görə həbs, təqib və ya məhkum edə bilməz.

İşğalçı Dövlətin döyüş əməliyyatları başlanmazdan əvvəl işğal edilmiş ərazidə sığınacaq axtarmış vətəndaşları yalnız döyüş əməliyyatları başladıqdan sonra törətdikləri əməllərə görə və ya döyüş əməliyyatları başlanmazdan əvvəl törətdikləri, ərazisi işğal edilmiş Dövlətin qanunvericiliyinə əsasən dinc dövrdə cinayətkarın ekstradisiyasına səbəb olan adi cinayətlərə görə həbs, təqib, məhkum edilə və ya işğal olunmuş ərazidən deportasiya edilə bilərlər.

MADDƏ 71

Cinayət mühakimə icraatı. I. Ümumi qeydlər

İşğalçı Dövlətin səlahiyyətli məhkəmələri lazımı qaydada məhkəmə araşdırması olmadan heç bir hökm çıxara bilməzlər.

İşğalçı Dövlət tərəfindən ittiham edilən şəxslərə onlara qarşı irəli sürülən ittiham barədə onların başa düşdüyü dildə dərhal müfəssəl yazılı məlumat verilməli və belə şəxslərin işləri mümkün qədər tez təhqiq edilməlidir. İşğalçı Dövlətin himayədə olan şəxslərə qarşı başladığı, ölüm hökmü və ya iki il və daha artıq müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılan cinayətlərlə bağlı hər bir icraat haqqında Himayəçi Dövlətə məlumat verilməlidir; hər bir vaxt o, belə icraatın vəziyyətindən xəbər tuta bilər. Bundan başqa, Himayəçi Dövlətin bu cinayət işləri və işğalçı Dövlətin himayədə olan şəxslərə qarşı başladığı hər hansı digər icraat barəsində öz xahişi ilə müfəssəl məlumat almaq hüququ vardır.

Himayəçi Dövlət üçün bu maddənin ikinci hissəsində nəzərdə tutulan bildiriş dərhal göndərilməli və hər bir halda Himayəçi Dövlət həmin bildirişi ilk məhkəmə dinləmələrinin başlanmasından üç həftə əvvəl almalıdır. Məhkəmə araşdırması başlanarkən bu maddənin müddəalarına tam əməl olunduğuna dair tutarlı sübutlar təqdim edilməzsə, işə baxıla bilməz. Bu bildirişdə aşağıdakı məlumatlar göstərilməlidir:

- (a) təqsirləndirilən şəxsin kimliyi haqqında məlumat;
- (b) qaldığı və ya saxlandığı yer;
- (c) ittihamın və ya ittihamların şərhini (ittihamın əsaslandığı cinayət hüququ normaları göstərilməklə);
- (d) işə baxacaq məhkəmənin adı;
- (e) ilk məhkəmə dinləməsinin yeri və vaxtı.

MADDƏ 72

II. Müdafiə hüququ

Təqsirləndirilən şəxslərin özlərini müdafiə üçün zəruri sübutlar təqdim etmək, xüsusən şahidlər çağırmaq hüququ vardır. Onların öz seçdikləri ixtisaslı vəkilin köməyindən istifadə etmək hüququ vardır; vəkil təqsirləndirilən şəxsin yanına sərbəst surətdə gələ bilər və müdafiəni hazırlamaq üçün bütün imkanlardan istifadə edə bilər.

Təqsirləndirilən şəxs özü seçmədikdə, Himayəçi Dövlət onu vəkillə təmin edə bilər. Təqsirləndirilən şəxsə qarşı ciddi ittiham sürüldükdə və Himayəçi Dövlət olmadıqda, işğalçı Dövlət həmin şəxsin razılığı ilə onu vəkillə təmin etməlidir.

Təqsirləndirilən şəxslərə həm ibtidai istintaq, həm də məhkəmə prosesi zamanı tərcüməçi yardım göstərməlidir, bir şərtlə ki, təqsirləndirilən şəxslər könüllü surətdə bu yardımdan imtina etməsinlər. Onlar hər zaman tərcüməçiyə etiraz etmək və onun dəyişilməsini xahiş etmək hüququna malikdirlər.

MADDƏ 73

III. Şikayət hüququ

Məhkumun məhkəmə tərəfindən tətbiq edilən qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada yuxarı məhkəməyə şikayət vermək hüququ vardır. Ona şikayət vermək hüququ və bu hüquqdan istifadə edə biləcəyi müddət barəsində tam məlumat verilməlidir.

Bu Bölmənin müddəalarında nəzərdə tutulmuş cinayət mühakimə icraatı imkan daxilində şikayət verilməsinə də şamil edilməlidir. Məhkəmənin tətbiq etdiyi qanunlarda şikayət verilməsinə dair müddəalar olmadıqda, məhkumun hökm barəsində işğalçı Dövlətin səlahiyyətli hakimiyyət orqanına müraciət etmək hüququ vardır.

MADDƏ 74

IV. Himayəçi Dövlətin köməyi

Himayəçi Dövlətin nümayəndələri himayədə olan hər hansı şəxsin məhkəmə prosesində iştirak etmək hüququna malikdirlər, lakin işğalçı Dövlətin təhlükəsizliyi naminə müstəsna tədbir kimi işə qapalı baxılmalı olduğu hallar istisna təşkil edir; bu barədə işğalçı Dövlət Himayəçi Dövlətə məlumat verməlidir. Məhkəmə prosesinin vaxtı və yeri haqqında Himayəçi Dövlətə bildiriş göndərilməlidir.

Ölüm cəzası və ya iki il və ya daha artıq müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası nəzərdə tutan hər hansı hökm barəsində Himayəçi Dövlətə hökmün çıxarılması

əsasları göstərməklə, mümkün qədər tez bildiriş göndərməlidir. Bu bildirişdə 71-ci maddəyə uyğun göndərilmiş bildirişə istinad edilməli və azadlıqdan məhrum etmə hallarında cəzanın çəkiləcəyi yer göstərməlidir. Digər hökmlərin qeydiyyatı isə məhkəmə tərəfindən aparılmalı və Himayəçi Dövlətin nümayəndələri tərəfindən yoxlanılmaq üçün açıq olmalıdır. Ölüm cəzası və ya iki il və ya daha artıq müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası nəzərdə tutan hökmlərin çıxarıldığı halda şikayət verilməsi üçün müəyyən edilmiş müddətin axımı hökm haqqında bildiriş Himayəçi Dövlət tərəfindən alınmayanadək başlanmır.

MADDƏ 75

V. Ölüm hökmü

Ölümə məhkum edilmiş şəxslər heç bir halda əfv və ya cəzanın təxirə salınması üçün müraciət hüququndan məhrum edilə bilməzlər.

Heç bir ölüm hökmü Himayəçi Dövlət tərəfindən bu ölüm hökmünü təsdiq edən qəti məhkəmə qərarının və ya əfvdən, yaxud cəzanın təxirə salınmasından imtina barəsində qərarın alındığı andan altı ay tez icra oluna bilməz.

Burada nəzərdə tutulan altı aylıq müddət işğalçı Dövlətin və ya onun silahlı qüvvələrinin təhlükəsizliyi üçün yaranmış mütəşəkkil təhlükədən ibarət fəvqəladə şəraitlə əlaqədar müəyyən hallarda qısaltıla bilər, bir şərtlə ki, Himayəçi Dövlətə bu müddəti qısaltma barəsində həmişə bildiriş göndərsin və ona həmişə bu cür ölüm hökmləri barəsində səlahiyyətli işğalçı hakimiyyət orqanlarına təqdimatlar vermək imkanı yaradılsın və bunu etmək üçün lazımi vaxt verilsin.

MADDƏ 76

Məhbuslarla rəftar

Cinayət törətməkdə təqsirləndirilən himayədə olan şəxslər işğal edilmiş ölkədə həbsdə saxlanılmalı və məhkum edildikdə orada cəza çəkməlidirlər. Əgər mümkündürsə, onlar digər məhbuslardan ayrılmalı, sağlamlıqlarını yaxşı vəziyyətdə

saxlamaq üçün kifayət edən və ən azı işğal edilmiş ölkənin həbsxanalarındakı rejimə uyğun gələn qida və gigiyena rejiminə malik olmalıdırlar.

Onlar sağlamlıq vəziyyətlərinin tələb etdiyi tibbi yardım almalıdırlar.

Onların həmçinin ehtiyac duyduqları ruhi yardım almaq hüququ vardır.

Qadınlar ayrıca həbs yerlərində saxlanılmalı və bilavasitə qadınların birbaşa nəzarətində olmalıdırlar.

Yetkinlik yaşına çatmayanlar üçün xüsusi rejim nəzərə alınmalıdır.

Həbsdə saxlanılan himayədə olan şəxslərə Himayəçi Dövlətin və Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin nümayəndələrinin 143-cü maddəyə əsasən baş çəkmələrinə icazə verilməlidir.

Belə şəxslərin ayda azı bir yardım bağlaması almaq hüququ vardır.

MADDƏ 77

İşğal bitdikdən sonra əsirlikdə saxlanılan şəxslərin verilməsi

İşğal edilmiş ərazidə təsirləndirilmiş və ya məhkəmələr tərəfindən məhkum edilmiş himayədə olan şəxslər işğal bitdikdən sonra onların iş materialları ilə birlikdə azad edilmiş ərazinin hakimiyyət orqanlarına verilməlidirlər.

MADDƏ 78

Təhlükəsizlik tədbirləri. Internə və müəyyən bir yerdə məcburi məskunlaşdırma. Şikayət hüququ

İşğalçı Dövlət əsaslı təhlükəsizlik mülahizələrinə görə himayədə olan şəxslər barəsində qoruma tədbirləri görməyi zəruri hesab etdikdə, onları ən çoxu müəyyən bir yerdə məcburi məskunlaşdırma və ya internə edə bilər.

Müəyyən bir yerdə məcburi məskunlaşdırma və ya internə etmə barəsində qərarlar bu Konvensiyanın müddəalarına uyğun olaraq işğalçı Dövlət Tərəfindən müəyyən edilən müvafiq qaydada qəbul edilməlidir. Bu qayda

əlaqədar tərəflərin şikayət vermək hüququnu nəzərdə tutmalıdır. Şikayətlərə mümkün qədər qısa müddətdə baxılmalıdır. Qərarın qüvvədə saxlandığı halda, ona vaxtaşırı, əgər mümkündürsə, altı ayda azı bir dəfə həmin Dövlətin yaratdığı səlahiyyətli orqan tərəfindən yenidən baxılmalıdır.

Müəyyən bir yerdə məcburi məskunlaşdırılan və ona görə də öz evlərini tərk etməyə məcbur olan himayədə olan şəxslər bu Konvensiyanın 39-cu maddəsinin müddəələrindən tam həcmdə istifadə edirlər.

IV BÖLMƏ İTERNƏ EDİLMİŞ ŞƏXSLƏRLƏ RƏFTARA DAİR QAYDALAR

I FƏSİL ÜMUMİ MÜDDƏALAR

MADDƏ 79

İternə halları və tətbiq edilən müddəalar

Münaqişənin tərəfləri himayədə olan şəxsləri yalnız 41, 42, 43, 68 və 78-ci maddələrin müddəalarına uyğun olaraq internə edə bilirlər.

MADDƏ 80

Mülki hüquq qabiliyyəti

İternə edilmiş şəxslər mülki hüquq qabiliyyətini tam həcmdə saxlayırlar və bundan irəli gələn hüquqlarını öz statusuna uyğun olan dərəcədə həyata keçirirlər.

MADDƏ 81

İternə edilmiş şəxslərin saxlanması

Himayədə olan şəxsləri internə edən münaqişə tərəfləri onların pulsuz saxlanmasını, habelə onlara sağlamlıq vəziyyətlərinin tələb etdiyi tibbi yardımın göstərilməsini təmin etməyə borcludurlar.

Bu xərclərin ödənilməsi üçün internə edilən şəxslərin müavinətlərindən, əmək haqlarından və ya onlara çatası vəsaitlərdən heç bir məbləğ tutula bilməz.

Internə edilmiş şəxsləri saxlayan Dövlət onların öhdəsində olan yaşayış üçün yetərli vəsaiti olmayan və ya dolanacaq vəsaitini özləri qazana bilməyən bütün şəxslərə yardım göstərməlidir.

MADDƏ 82

Internə edilmiş şəxslərin qruplaşdırılması

Internə edilmiş şəxsləri saxlayan Dövlət onları imkan daxilində vətəndaşlığına, dilinə və adətlərinə uyğun yerləşdirməlidir. Eyni ölkənin vətəndaşları olan internə edilmiş şəxslər yalnız müxtəlif dillərdə danışdıqlarına görə ayrı-ayrı yerləşdirilməməlidirlər.

Bütün internə müddəti ərzində eyni ailənin üzvləri, xüsusən valideynlər və onların uşaqları, işin və ya sağlamlıq vəziyyətinin və ya bu Bölmənin IX Fəslinin müddələrinin tətbiqinin müvəqqəti ayrılığı zəruri etdiyi hallar istisna olmaqla, eyni internə yerində saxlanmalıdırlar. Internə edilmiş şəxslər azadlıqda valideyn qayğısından məhrum olan uşaqlarının onlarla birlikdə internə edilməsini xahiş edə bilərlər.

Bütün mümkün hallarda eyni ailənin internə edilmiş üzvləri bir yerdə saxlanmalı və digər internə edilmiş şəxslərdən ayrılıqda yerləşdirilməlidir; ailə həyatı sürmək üçün onlara lazımi şərait yaradılmalıdır.

II FƏSİL INTERNƏ YERLƏRİ

MADDƏ 83

Internə yerlərinin mövqeyi. Düşərgələrin nişanlanması

Internə edilmiş şəxsləri saxlayan Dövlət internə yerlərini müharibə təhlükəsinə xüsusilə məruz qalan ərazilərə sala bilməz.

İnternə edilmiş şəxsləri saxlayan Dövlət Himayəçi Dövlətlərin vasitəsilə düşmən Dövlətlərə internə yerlərinin coğrafi mövqeyi barəsində bütün gərəkli məlumatları verməlidir.

Hərbi mülahizələrin imkan verdiyi hər bir halda internə düşərgələri IC hərfləri ilə elə işarələnməlidir ki, gündüzlər havadan aydın görünə bilsin. Lakin müvafiq Dövlətlər başqa işarələmə sistemi barəsində də razılığa gələ bilərlər. Internə düşərgəsindən başqa qalan heç bir yer bu cür işarələne bilməz.

MADDƏ 84

Ayrı internə etmə

İnternə edilmiş şəxslər hərbi əsirlərdən və hər hansı digər əsasa görə azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərdən ayrı yerləşdirilir və idarə olunurlar.

MADDƏ 85

Saxlama yerləri, gigiyena

İnternə edilmiş şəxsləri saxlayan Dövlət bütün zəruri və mümkün tədbirləri görməyə borcludur ki, himayədə olan şəxslər internə edilmələrinin lap əvvəlindən gigiyena və sağlamlığın qorunması baxımından bütün təminatları verən və sərt iqlim şəraitindən, habelə müharibənin təsirindən yetərli müdafiəni təmin edən binalarda və ya digər yaşayış yerlərində yerləşdirilsinlər. Heç bir halda daimi internə yerləri qeyri-sağlam və ya iqlimi internə edilmiş şəxslər üçün zərərli olan ərazilərdə ola bilməz. Himayədə olan şəxslərin müvəqqəti olaraq qeyri-sağlam və iqlimi onların sağlamlığı üçün zərərli ərazilərdə yerləşdirildiyi bütün hallarda onlar şərait imkan verən kimi daha əlverişli internə yerlərinə köçürülməlidirlər.

Binalar nəmdən tam qorunmalı, yetərinə qızdırılmalı və işıqlandırılmalı, xüsusən qaranlıq düşən vaxtdan işıqların söndürülməsindən olan müddətdə lazımınca işıqlandırılmalıdır. Yataq otaqları kifayət qədər geniş olmalı və yaxşı ventilyasiya edilməli, internə edilmiş şəxslər lazımı yataq

ləvazimatına və kifayət sayda adyallara malik olmalı və bu zaman iqlim, internə edilmiş şəxslərin yaşı, cinsi və sağlamlıq vəziyyəti nəzərə alınmalıdır.

Internə edilmiş şəxslərin istifadəsində gecə-gündüz gigiyena qaydalarına uyğun olan və daim təmiz saxlanılan sanitariya qurğularına olmalıdırlar. Onlar şəxsi tualet və paltarlarını yumaq üçün kifayət qədər su və sabun ilə təmin olunmalıdırlar; bu məqsədlə onlara zəruri avadanlıq və imkanlar verilməlidir. Bundan başqa, onların sərəncamında duş qurğuları və hamamlar olmalıdır. Gigiyena qaydalarına riayət etmək və təmizlik işləri üçün onlara lazımi vaxt verilməlidir.

Hər hansı bir ailənin üzvləri olmayan internə edilmiş qadınları müstəsna və müvəqqəti tədbir kimi kişilərlə eyni internə yerlərində yerləşdirməyin zəruri olduğu hallarda bu cür internə edilmiş qadınlara hökmən ayrıca yataq otaqları və sanitariya qurğuları təmin olunmalıdır.

MADDƏ 86

Dini ayinlər üçün yerlər

Internə edilmiş şəxsləri saxlayan Dövlət onlara etiqadlarından asılı olmayaraq, dini ayinlərini icra etmək üçün müvafiq binalar verməlidir.

MADDƏ 87

Dükanlar

Başqa müvafiq imkanların olduğu internə yerləri istisna olmaqla, bütün internə yerlərində internə edilmiş şəxslərin yerli ticarət qiymətlərindən yüksək olmayan qiymətə satılan, onların məişətini və rahatlığını yaxşılaşdıran ərzaq məhsulları, gündəlik tələbat malları, o cümlədən sabun və tütün ala bilməsi üçün dükanlar təşkil edilməlidir.

Dükanlardan götürülən gəlir hər bir internə yerində yaradılan və həmin internə yerində olan internə edilmiş şəxslərin xeyrinə istifadə edilən xüsusi yardım fonduna köçürülməlidir. 102-ci maddədə nəzərdə tutulan Internə

Edilənlər Komitəsinin dükənın və həmin fondun idarə olunmasını müşahidə etmək hüququ vardır.

Hər hansı internə yeri bağlandıqda, xüsusi yardım fondunun balansı eyni ölkənin vətəndaşları olan internə edilmiş şəxslərin olduqları digər internə yerinin yardım fonduna, belə yer yoxdursa, internə edilmiş şəxsləri saxlayan Dövlətin ixtiyarında qalan bütün internə edilmişlərin xeyrinə fəaliyyət göstərən mərkəzi yardım fonduna köçürülməlidir. Hamilıqla azad edilmə halında bu mənfəət, əgər müvafiq Dövlətlər arasında onun əksinə olan saziş yoxdursa, internə edilmiş şəxsləri saxlayan Dövlətdə qalır.

MADDƏ 88

Hava hücumlarına qarşı sığınacaqlar. Müdafiə tədbirləri

Hava hücumlarına və digər müharibə təhlükələrinə məruz qalan bütün internə yerlərində zəruri müdafiəni təmin etmək üçün kifayət miqdarda və lazımi qaydada sığınacaqlar qurulmalıdır. Həyəcan signalı verildikdə, yaşadıkları yerləri göstərilən təhlükələrdən qorumaq üçün qalanlar istisna olmaqla, internə edilmiş şəxslər mümkün qədər tez bu sığınacaqlara girməkdə sərbəstdirlər. Əhalinin müdafiəsi üçün görülən hər hansı tədbir onlara da eyni dərəcədə şamil edilməlidir.

İternə yerlərində yanğın təhlükəsinə qarşı bütün ehtiyat tədbirləri görülməlidir.

III FƏSİL QIDA VƏ GEYİM

MADDƏ 89

Qida

İternə edilmiş şəxslərin gündəlik qida rasionu kəmiyyət, keyfiyyət və çeşid baxımından elə olmalıdır ki, onları sağlam vəziyyətdə saxlamağa kifayət etsin və qida

çatışmazlığı ilə bağlı halların qarşısını alsın. İnternə edilmiş şəxslərin adət etdiyi qida rejimi də nəzərə alınmalıdır.

Bundan başqa, internə edilmiş şəxslərin ixtiyarında olan əlavə məhsullardan özlərinə yemək hazırlamaq üçün onlara lazımı vasitələr də verilməlidir.

İnternə edilmiş şəxslər kifayət qədər içməli su ilə təmin edilməlidirlər. Tütün çəkilməsinə icazə verilməlidir.

İnternə edilmiş şəxslər onların yerinə yetirdikləri işə uyğun olan əlavə qida verilməlidir.

Hamilə qadınlara, zahırlara və 15 yaşınadək uşaqlara onların fizioloji tələbatına uyğun əlavə qida verilməlidir.

MADDƏ 90

Geyim

İnternə edilənlərə onların tutulduqları anda özləri ilə zəruri geyim, ayaqqabı və dəyişək götürməyə və əgər tələb olunarsa, bunları sonradan əldə etməyə hər cür imkanlar yaradılmalıdır. Əgər internə edilənin, iqlim nəzərə alınmaqla, kifayət geyimi yoxdursa və onu əldə edə bilmirsə, internə edilənləri saxlayan Dövlət onları geyimlə pulsuz təmin etməlidir.

İnternə edilənləri saxlayan Dövlətin onlara verdiyi geyim və bu geyimin üstünə vurulan nişanlar utandırıcı olmamalı və ya həmin şəxslərin ələ salınmasına əsas verməməlidir.

İşləyənlərə gördükləri işin xarakterinin tələb etdiyi bütün hallarda müvafiq iş paltarları, o cümlədən xüsusi mühafizə geyimi verilməlidir.

IV FƏSİL GİGIYENA VƏ TİBBİ YARDIM

MADDƏ 91

Tibbi yardım

Hər bir internə yerində ixtisaslı həkim tərəfindən idarə edilən, internə edilənlərə lazım ola biləcək tibbi yardımı

göstərən və zəruri qida rejimini təmin edən müvafiq lazaret olmalıdır. Yoluxucu və ruhi xəstələr üçün izolyatorlar təşkil olunmalıdır.

Zahılar, ağır xəstəlikdən əziyyət çəkən və ya sağlamlıq vəziyyəti xüsusi müalicə, cərrahiyyə müdaxiləsi və ya xəstəxana qayğısı tələb edən internə edilmiş şəxslər onlara lazımi müalicəni təmin edə bilən hər hansı müəssisəyə qəbul edilməli və əhaliyə göstərilən tibbi yardımdan aşağı olmayan yardım almalıdırlar.

İternə edilmiş şəxslər tibbi yardımını başlıca olaraq öz ölkələrinin vətəndaşları olan tibbi heyətdən almalıdırlar.

İternə edilmiş şəxslərin müayinə üçün tibbi heyət üzvlərinin yanına gəlməsinə maneəçilik törədilə bilməz. İternə edilmiş şəxsləri saxlayan Dövlətin səhiyyə orqanları müalicə edilmiş hər bir internə edilənə onun xahişi ilə xəstəliyinin və ya yarasının xarakterini, aldığı müalicənin müddətini və nədən ibarət olduğunu göstərən rəsmi arayış verməlidir. Arayışın dublikatı 140-cı maddədə nəzərdə tutulan Mərkəzi Agentliyə göndərilməlidir.

İternə edilənlərin müalicəsi, o cümlədən onların sağlamlığının yaxşı vəziyyətdə saxlanması üçün zəruri olan aparatlarla, xüsusən diş və ya digər protezlər və eynəklər ilə təminatı pulsuzdur.

MADDƏ 92

Tibbi müayinələr

İternə edilmiş şəxslər azı ayda bir dəfə tibbi müayinədən keçirilməlidirlər. Bu müayinələrin məqsədi xüsusən onların səhhətinin ümumi vəziyyətini, qidalanmasını və təmizliyini yoxlamaq, habelə yoluxucu xəstəlikləri, əsasən vərəm, malyariya və zöhrəvi xəstəlikləri aşkar etməkdir. Həmin müayinələr zamanı hər bir internə edilmiş şəxsin çəkisi yoxlanılmalı və ildə azı bir dəfə rentgen müayinəsi aparılmalıdır.

V FƏSİL DİNİ, ƏQLİ VƏ FİZİKİ FƏALİYYƏT

MADDƏ 93

Dini vəzifələr

İnternə edilənləri saxlayan hakimiyyət orqanlarının müəyyən etdikləri intizam qaydalarına riayət etmək şərtilə, internə edilənlər dini ayinlərini icra etməkdə, o cümlədən ibadətgahlara gedib-gəlməkdə sərbəstdirlər.

İnternə edilmiş din xadimlərinə öz dini icmalarının üzvlərinə sərbəst xidmət etməyə icazə verilməlidir. Bu məqsədlə, internə edilənləri saxlayan Dövlət onların eyni dildə danışan və eyni dinə sitayiş edən internə edilənlərin olduqları müxtəlif internə yerləri arasında bərabər bölüşdürülməsini təmin etməlidir. Bu cür din xadimləri kifayət sayda olmasa, internə edilənləri saxlayan Dövlət onlara bir internə yerindən digərinə getmək üçün zəruri imkanlar, o cümlədən nəqliyyat vasitələri verməli və onlar xəstəxanalarda olan internə edilənlərin yanına getmək hüququna malik olmalıdırlar. Din xadimləri öz dini xidmətləri ilə əlaqədar internə edilənlərin olduqları ölkənin dini orqanları ilə və imkan daxilində, onların etiqadından olan beynəlxalq dini təşkilatlarla yazışmalar aparmaqda sərbəstdirlər. Bu yazışma 107-ci maddədə göstərilmiş normaya daxil deyildir. Lakin ona 112-ci maddənin müddəaları şamil edilir.

İnternə edilənlər öz etiqadlarından olan din xadimlərindən yardım almıqda və ya bu din xadimləri kifayət sayda olmadıqda, eyni etiqaddan olan yerli dini orqanları internə edilənləri saxlayan Dövlətin razılığı ilə internə edilənlərlə eyni etiqaddan olan din xadimi və ya əgər dini nöqtəyi-nəzərdən mümkündürsə, oxşar etiqaddan olan din xadimi və ya bu işlərə bələd olan dünyəvi şəxs təyin etməlidir. Həmin dünyəvi şəxslər öz öhdələrinə götürdükləri vəzifələrlə bağlı güzəştlərdən istifadə edirlər. Bu yolla təyin edilmiş şəxslər intizamı və təhlükəsizliyi təmin etmək üçün internə edilənləri saxlayan Dövlətin müəyyən etdiyi bütün qaydalara riayət etməlidirlər.

MADDƏ 94

Əyləncə, təhsil, idman və oyunlar

İnternə edilənləri saxlayan Dövlət onların arasında əqli, tənsil və əyləncə fəaliyyətini, həmin şəxslərin bu fəaliyyətdə iştirak edib-etmədiklərindən asılı olmayaraq, həvəsləndirməlidir. O, həmin fəaliyyətin təmin edilməsi üçün bütün mümkün tədbirləri görməli, xüsusən onların sərəncamına müvafiq binalar verməlidir.

İnternə edilmiş şəxslərə öz təhsilini davam etdirməsi və ya yeni predmetlər öyrənməsi üçün bütün mümkün şərait yaradılmalıdır. Uşaqların və yeniyetmələrin təhsili təmin edilməlidir; onlara internə yerində və ya ondan kənarında yerləşən məktəblərə getməyə icazə verilməlidir.

İnternə edilmiş şəxslərə fiziki məşğələlərlə, idmanla və açıq havada oyunlarla məşğul olmağa imkan verilməlidir. Bütün internə yerlərində bu məqsədlə kifayət qədər boş sahələr ayrılmalıdır. Uşaqlar və yeniyetmələr üçün xüsusi meydançalar ayrılmalıdır.

MADDƏ 95

İş şəraiti

İnternə edilənləri saxlayan Dövlət onları özləri istəmədən işləməyə məcbur edə bilməz. İnternə edilməmiş himayədə olan şəxslər tərəfindən məcburən yerinə yetirilməsi bu Konvensiyanın 40 və 51-ci maddələrinin pozulması demək olan iş, habelə alçaldıcı və ya təhqiramiz xarakter daşıyan iş bütün hallarda qadağandır.

Altı həftə işlədikdən sonra internə edilənlər səkkiz gün qabaqcadan xəbərdar etməklə istənilən vaxt işləməyə son verə bilirlər.

Bu müddəalar internə edilənləri saxlayan Dövlətin internə edilmiş həkimləri, stomatoloqları və tibbi heyətdən olan digər şəxsləri internə edilmişlərin xeyrinə öz peşəsi ilə məşğul olmağa məcbur etmək, internə edilmişlərdən internə yerlərinin idarə olunması və səliqəli saxlanması işlərində istifadə etmək, bu şəxslərə mətbəx və ya digər təsərrüfat işləri

tapşırmaq və ya onlardan internə edilmişlərin hava bombardmanlarından və ya digər müharibə təhlükələrindən müdafiəsi işlərini öz öhdəsinə götürməyi tələb etmək hüququnun həyata keçirilməsinə mane olmur. Lakin heç bir internə ediləndən, tibbi vəzifəli şəxsin fikrincə, fiziki cəhətdən uyğun gəlmədiyi vəzifələri icra etmək tələb oluna bilməz.

Internə edilənləri saxlayan Dövlət bütün iş şəraiti, tibbi yardım, əmək haqqının ödənilməsi, habelə bütün işləyən internə edilmişlərin istehsalatda bədbəxt hadisələrə və peşə xəstəliklərinə görə kompensasiya almasının təmin edilməsi üçün bütün məsuliyyəti öhdəsinə götürməlidir. Bu iş şəraiti və kompensasiya üçün standartlar milli qanunlara və digər normativ aktlara və mövcud praktikaya uyğun olmalıdır; heç bir halda onlar eyni rayonda eyni xarakterli iş üçün tətbiq edilən standartlardan aşağı olmamalıdır. Əmək haqqı internə edilmiş şəxslərlə onları saxlayan Dövlət, zərurət olduqda isə, internə edilənləri saxlayan Dövlətdən savayı, digər işəgötürənlər arasında xüsusi sazişlər yolu ilə ədalətli əsasda müəyyən edilməli və bu zaman nəzərə alınmalıdır ki, internə edilənləri saxlayan Dövlətin onları pulsuz saxlamaq, habelə onlara sağlamlıq vəziyyətlərinə görə zəruri tibbi yardım vermək öhdəliyi vardır. Bu maddənin üçüncü hissəsində göstərilmiş kateqoriyalardan olan işləri daimi yerinə yetirən internə edilmiş şəxslər onları saxlayan Dövlətdən ədalətli əmək haqqı almalıdırlar. Bu cür işlərdə çalışan internə edilmiş şəxslərin əmək şəraiti və istehsalatda bədbəxt hadisələrə və peşə xəstəliklərinə görə kompensasiyalarının məbləği eyni rayonda oxşar işi yerinə yetirən şəxslərə verilən şərtlərdən və məbləğdən pis və az olmamalıdır.

MADDƏ 96

Əmək dəstələri

Hər bir əmək dəstəsi hər hansı internə yerinin tabeliyində olmalıdır. Internə edilənləri saxlayan Dövlətin səlahiyyətli şəxsləri və internə yerinin komendantı əmək dəstəsində bu Konvensiyanın müddəalarına riayət olunmasına görə məsuliyyət daşıyırlar. Komendant ona tabe olan əmək

dəstələrinin ardıcıl siyahısını aparmalı və Himayəçi Dövlətin, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və digər humanitar təşkilatların internə yerlərinə gələ bilən nümayəndələrinə təqdim etməlidir.

VI FƏSİL **ŞƏXSİ ƏMLAK VƏ MALİYYƏ EHTİYATLARI**

MADDƏ 97

Qiymətli və şəxsi əşyalar

İternə edilənlərə şəxsi istifadədə olan əşyalarını saxlamağa icazə verilməlidir. Onlarda olan pullar, çeklər, istiqraz vəərəqələri və s. yalnız müəyyən edilmiş qaydaya uyğun olaraq onlardan alınə bilər. Bu barədə onlara müfəssəl qəbzlər verilməlidir.

98-ci maddəyə uyğun olaraq, pul məbləğləri hər bir internə edilənin hesabına keçirilməlidir. Bu pul məbləğləri, onların internə edilmiş sahibinin olduğı ərazidə qüvvədə olan qanunvericiliyin tələb etdiyi və ya internə edilənin öz razılığını verdiyi hallar istisna olmaqla, hər hansı başqa valyutaya çevrilə bilməz.

Şəxsi dəyərə malik olan və ya xatirə əşyaları alınə bilməz.

İternə edilmiş qadının üst-başı yalnız qadın tərəfindən axtarıla bilər.

Azad edilərkən və ya vətənə qaytarılarkən internə edilənlərə onlardan internə dövründə alınmış bütün əşyalar, pullar və ya digər qiymətli şeylər və 98-ci maddəyə müvafiq surətdə onlar üçün açılmış hesabın kredit saldosunu təşkil edən vəsait nağd şəkildə qaytarılmalıdır; qüvvədə olan qanunvericiliyə əsasən internə edilənləri saxlayan Dövlətdə qalmalı olan əşyalar və ya qiymətli şeylər istisna təşkil edir. İternə edilənə məxsus əmlak bu qaydada saxlandıqda, sahibinə bu barədə müfəssəl qəbz verilməlidir.

İternə edilənlərdə olan ailə sənədləri və ya şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlər qəbz verilmədən onlardan alınə bilməz.

İnternə edilənlər heç vaxt şəxsiyyət vəsiqəsiz qalmamalıdır. Onların bu cür vəsiqələri olmadıqda, internə edilənləri saxlayan hakimiyyət orqanları onlara xüsusi sənəd verməli və bu sənəd internə başa çatanaqək onların şəxsiyyət vəsiqəsini əvəz etməlidir.

İnternə edilənlər mal ala bilmək üçün nağd və ya alış kuponları şəklində üstlərində müəyyən pul məbləği saxlaya bilərlər.

MADDƏ 98

Maliyyə ehtiyatları və fərdi hesablar

Bütün internə edilənlərə ərzaq məhsulları və tütün, tualet ləvazimatı və s. kimi predmetlər almaq üçün vaxtaşırı vəsait ödənilməlidir. Bu ödənişlər kredit və ya alış kuponları şəklində verilə bilər.

Bundan başqa, internə edilənlər vətəndaşı olduqları Dövlətdən, Himayəçi Dövlətlərdən onlara kömək edə bilən təşkilatlardan və ya öz ailələrindən müavinət ala bilərlər, habelə onları saxlayan Dövlətin qanunvericiliyinə uyğun olaraq öz əmlakından gəlir götürə bilərlər. İnternə edilənlərin vətəndaşı olduqları Dövlətin verdiyi müavinətlərin məbləği internə edilənlərin hər kateqoriyası (əlillər, xəstələr, hamilə qadınlar və s.) üçün eyni olmalıdır, lakin bu Dövlətin verdiyi müavinətlərin məbləğləri müəyyən edilərkən, habelə müavinətlər internə edilənləri saxlayan Dövlət tərəfindən bölüşdürülərkən bu Konvensiyanın 27-ci maddəsi ilə qadağan olunan ayrı-seçkiliyə yol verilə bilməz.

Hər bir internə edilən üçün onu saxlayan Dövlət Tərəfindən daimi hesab açılır. Bu hesabın kreditinə bu maddədə göstərilən ödənişlər, internə edilənin əmək haqqı, ona göndərilən pul baratları, habelə ondan alınmış, internə edilənlərin olduqları ərazidə qüvvədə olan qanunvericiliyə müvafiq surətdə barəsində onun sərəncam verə bildiyi məbləğlər daxil edilir. Həmin ərazidə qüvvədə olan qanunvericiliyə müvafiq surətdə internə edilənlərə öz ailələrinə və öhdələrində olan digər şəxslərə pul yardımı göndərmək üçün hər cür imkan yaradılmalıdır. Onlar öz hesablarından onları saxlayan Dövlətin müəyyən etdiyi

hədlərdə şəxsi xərcləri üçün məbləğlər götürə bilər. Onlara hər zaman öz hesabları ilə tanış olmaq və bu hesabların surətlərini əldə etmək üçün müvafiq imkanlar verilməlidir. Hesabların vəziyyəti xahiş edildikdə, Himayəçi Dövlətə bildirilməli və internə edilən başqa yerə köçürüldükdə, hesab onunla birlikdə göndərilməlidir.

VII FƏSİL MÜDİRİYYƏT VƏ İNTİZAM

MADDƏ 99

Düşərgə müdiriyyəti. Konvensiyanın və əmrlərin elan edilməsi

Hər bir internə yeri internə edilənləri saxlayan Dövlətin nizami hərbi qüvvələrindən və ya mövcud mülki orqanlarından seçilmiş məsul zabitin və ya məmurun təbəçiliyi altında olmalıdır. Internə yerinə rəhbərlik edən zabitdə və ya dövlət məmurunda öz ölkəsinin rəsmi dilində və ya rəsmi dillərindən birində bu Konvensiyanın surəti olmalıdır və o, bu Konvensiyanın tətbiqi üçün məsuliyyət daşıyır. Internə edilənlər üzərində nəzarətçi heyəti bu Konvensiyanın müddəaları və onun tətbiqini təmin etmək üçün görülən inzibati tədbirlər barəsində təlimatlandırılmalıdır.

Bu Konvensiyanın mətni və bu Konvensiyaya uyğun olaraq bağlanmış xüsusi sazişlərin mətnləri internə yerində internə edilənlərin başa düşdüyü dildə asılmalı və ya Internə Edilənlər Komitəsində olmalıdır.

Bütün növ qaydalar, əmrlər, elanlar və bildirişlər internə edilənlərin başa düşdüyü dildə onlara çatdırılmalı və internə yerində asılmalıdır.

Internə edilənlərə fərdi qaydada ünvanlanan bütün əmr və göstərişlər də onların başa düşdüyü dildə verilməlidir.

MADDƏ 100

Ümumi intizam

Internə yerlərinin intizam rejimi humanitar prinsiplərə uyğun olmalı və heç bir halda internə edilənləri onların

sağlamlığı üçün təhlükəli olan fiziki gərginliyə və ya fiziki və ya mənəvi təhqirlərə məruz qoyan qaydaları nəzərdə tutmamalıdır. Bədənə şəkil döydürmək və ya damğa qoymaq və ya digər tanınma nişanları vurmaq qadağandır.

Xüsusən internə edilənləri uzun müddət sırada saxlamaq, sürəkli səsleşməyə, cəza şəklində fiziki hərəkətlərə və hərbi manevrlərə məcbur etmək və ya onların qida rasionunu azaltmaq qadağandır.

MADDƏ 101

Şikayətlər və ərizələr

İternə edilənlər ixtiyarında olduqları hakimiyət orqanlarına onlar üçün yaradılmış internə şəraiti ilə bağlı ərizə ilə müraciət etmək hüququna malikdirlər.

Onlar həmçinin heç bir məhdudiyət qoyulmadan internə bilavasitə Komitəsi vasitəsilə və ya zəruri hesab etdikdə bilavasitə Himayəçi Dövlətin nümayəndələrinə onlara internə şəraitinin şikayət doğura bilən məqamlarını göstərmək üçün müraciət etmək hüququna malikdirlər.

Belə ərizələr və şikayətlər dərhal və dəyişiklik edilmədən ötürülməli və əsassız hesab edilsə belə, hər hansı cəza tədbirinin görülməsinə səbəb olmamalıdır.

İternə Edilənlər Komitələri internə yerlərindəki vəziyyət və internə edilənlərin ehtiyacları barədə Himayəçi Dövlətlərin nümayəndələrinə vaxtaşırı məruzələr göndərə bilirlər.

MADDƏ 102

İternə edilənlər komitələri. I. Üzvlərin seçilməsi

Hər bir internə yerində internə edilənlər altı aydan bir sərbəst surətdə gizli səsvermə yolu ilə onları internə edilənləri saxlayan Dövlət və Himayəçi Dövlətlər, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi və ya onlara yardım edə bilən hər hansı digər təşkilat qarşısında təmsil etmək səlahiyyəti olan Komitənin üzvlərini seçirlər. Komitənin üzvləri yenidən seçilə bilirlər.

Bu qaydada seçilmiş internə edilənlər öz vəzifələrinin icrasına onların seçilməsi internə edilənləri saxlayan Dövlət Tərəfindən təsdiq edildikdən sonra başlayırlar. Komitə

üzl r n n t sdiq nd n mümkün imtinanın və ya onların vəzifədən azad edilməsinin səbəbləri müvafiq Himayəçi Dövlətlərə bildirilməlidir.

MADDƏ 103

II. Vəzifələr

İnternə Edilənlər Komitələri internə edilənlərin fiziki, mənəvi və əqli rifahına kömək etməlidirlər.

Xüsusən, internə edilənlər öz aralarında qarşılıqlı yardım sistemini təşkil etmək qərarına gəlsələr, həmin təşkilat bu Konvensiyanın digər m dd alari ilə Komitənin öhdəsinə qoyulmuş x susı vəzifələrdən asılı olmayaraq, onun tabeliyində olmalıdır.

MADDƏ 104

III. Müstəsna səlahiyyətlər

İnternə Edilənlər Komitələrinin üzvləri hər hansı bařqa iři görməyə, əgər bu iřin görülməsi onların vəzifələrinin icrasını  etinleřdirirs , məcbur edilə bilməzlər.

İnternə Edilənlər Komitələrinin üzvləri internə edilənlər arasından istədikləri ř xsl ri  zlrin  köməkçi təyin edə bilərlər. Onlara bütün əməli imkanlar yaradılmalı, xüsusən  z vəzifələrinin icrası ( m k dəstələrinə bař  ekilm si, yüklərin qəbulu və s.)   n müəyyən hərəkət azadlıđı verilməlidir.

Eyni zamanda, İnternə Edilənlər Komitələrinin üzvlərinə internə edilənləri saxlayan hakimiyyət orqanları ilə, Himayəçi D vl tl rl , Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi və onların nümayəndələri ilə, internə edilənlərə yardım göstərən təşkilatlarla poçt v  teleqraf vasitəsilə əlaqə saxlamaq   n bütün imkanlar yaradılmalıdır.  m k d st l rindəki Komitə üzvləri əsas internə yerindəki İnternə Edilənlər Komitəsi ilə əlaqə saxlamaq   n eyni imkanlardan istifadə edirlər. Belə əlaqələr m hdudlařdırıla və ya 107-ci maddədə nəzərdə tutulan normanın bir hissəsi hesab edilə bilməz.

İnternə Edilənlər Komitələrinin üzvləri bařqa yerə keçirilərkən onlara  z yerinə seçilmiş ř xsl ri cari iřl rl  tanıř etmək   n ađlabatan vaxt verilməlidir.

VIII FƏSİL XARİCİ ALƏMLƏ ƏLAQƏLƏR

MADDƏ 105

Görülən tədbirlər barəsində məlumat verilməsi

Himayədə olan şəxsləri internə etdikdən dərhal sonra internə edilənləri saxlayan Dövlətlər onların özlərinə, vətəndaşı olduqları Dövlətə və onların Himayəçi Dövlətinə bu Fəslin müddəalarının icra olunması üçün görülməli tədbirlər barəsində məlumat verməlidirlər. Onlar həmçinin müvafiq Tərəflərə bu tədbirlərdə edilən hər bir dəyişiklik barəsində məlumat verməlidirlər.

MADDƏ 106

Internə vərəqəsi

Internə edildikdən dərhal sonra və ya internə yerinə gətirildikdən ən gec bir həftə keçənədək, habelə xəstəlik hallarında və ya digər internə yerinə və ya xəstəxanaya köçürülərkən hər bir internə edilənə, bir tərəfdən bilavasitə ailəsinə digər tərəfdən isə, 140-cı maddədə nəzərdə tutulan Mərkəzi Agentliyə, əgər mümkünsə, bu Konvensiyaya əlavə edilmiş nümunə əsasında internə edilməsi, ünvanı və sağlamlıq vəziyyəti haqqında məlumat verən internə vərəqəsi göndərməyə imkan verilməlidir. Bu vərəqələr mümkün qədər tez göndərməli və heç bir üsulla ləngidilməməlidir.

MADDƏ 107

Yazışmalar

Internə edilənlərə məktublar və poçt vərəqələri göndərmək və almaq hüququ verilir. Əgər internə edilənləri saxlayan Dövlət hər bir internə edilənin göndərdiyi məktubların və vərəqələrin sayını məhdudlaşdırmağı zəruri sayarsa, onların sayı ayda iki məktubdan və dörd vərəqədən az olmamalıdır; mümkün qədər onlar bu Konvensiyaya əlavə edilmiş nümunələr əsasında tərtib olunmalıdır. Əgər internə

edilənlərə göndərilən məktublar və vərəqələr məhdudlaşdırılmalıdır, bu barədə qərarı yalnız onların mənsub olduqları Dövlət, bəzi hallarda isə internə edilənləri saxlayan Dövlətin xahişi ilə qəbul etməlidir. Bu məktublar və vərəqələr ağlabatan müddətdə göndərilir; intizam tədbiri olaraq onların göndərilməsini ləngitmək və ya saxlatmaq olmaz.

Uzun müddət yaxın qohumlarından xəbəri olmayan və ya onlardan xəbər tutmaq imkanına malik olmayan və ya onlara adı poçt vasitəsilə məlumat göndərmək imkanından məhrum olan, habelə evlərindən əhəmiyyətli dərəcədə uzaq məsafədə olan internə edilənlərə öz evlərinə sərəncamlarında olan valyuta ilə haqqını ödəmək şərti ilə teleqramlar göndərməyə icazə verilməlidir. Təcili sayılan hallarda da onlar bu müddəadan istifadə etməlidirlər.

Bir qayda olaraq, internə edilənlərin yazışması onların ana dilində həyata keçirilir. Münaqişənin tərəfləri başqa dillərdə də yazışmaya icazə verə bilərlər.

MADDƏ 108

Yardım bağlamaları. I. Ümumi prinsiplər

Internə edilənlərə ərzaq mallarından, paltardan, davadərmandan, habelə kitablardan və onların dini ehtiyaclarının ödənilməsi, maariflənməsi və ya əylənməsi üçün nəzərdə tutulan əşyalardan ibarət fərdi və ya kollektiv bağlamaları poçtla və ya hər hansı başqa yolla almağa icazə verilir. Belə bağlamaların göndərilməsi internə edilənləri saxlayan Dövləti bu Konvensiya ilə onun üzərinə qoyulmuş öhdəliklərdən heç bir halda azad etmir.

Əgər hərbi zərurət mülahizələri belə bağlamaların sayını məhdudlaşdırmağı tələb edərsə, bu barədə Himayəçi Dövlətə, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinə və ya internə edilənlərə yardım edən və bu bağlamaların göndərilməsi üçün məsuliyyət daşıyan hər hansı digər təşkilata müvafiq bildiriş verilməlidir.

Zərurət olduqda fərdi və kollektiv bağlamaların göndərilməsi şərtləri müvafiq Dövlətlər arasında xüsusi

sazişlərin predmeti olur, lakin heç bir halda bu sazişlər internə edilənlərin yardım bağlamaları almasını ləngidə bilməz. Ərzaq və paltar bağlamalarında kitablar olmamalıdır. Tibbi yardım materialları, bir qayda olaraq, kollektiv bağlamalarda göndərilməlidir.

MADDƏ 109

II. Kollektiv yardım

Münaqişənin tərəfləri arasında kollektiv yardım bağlamalarının alınması və bölüşdürülməsi şərtləri haqqında xüsusi sazişlər olmadıqda, bu Konvensiyaya əlavə edilmiş kollektiv yardıma aid qaydalar tətbiq edilir.

Yuxarıda göstərilən xüsusi sazişlər heç bir halda Internə Edilənlər Komitələrini internə edilənlərə çatacaq kollektiv yardım bağlamalarını almaq, bölüşdürmək və onları alanların mənafeyi üçün istifadə etmək hüququnu məhdudlaşdıra bilməz.

Belə sazişlər Himayəçi Dövlətlərin, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və ya internə edilənlərə yardım göstərən və kollektiv bağlamaların çatdırılması üçün məsuliyyət daşıyan hər hansı digər təşkilatın həmin bağlamaların onları alanlar arasında bölüşdürülməsinə nəzarət etmək hüququnu məhdudlaşdırmır.

MADDƏ 110

III. Poçt və nəqliyyat xərclərindən azad etmə

Internə edilənlərə göndərilən bütün yardım bağlamaları gömrük rüsumlarından və sair ödəmələrdən azad edilir.

Internə edilənlərə başqa ölkələrdən ünvanlanan və ya onların poçtla, bilavasitə, yaxud 136-cı maddədə nəzərdə tutulan Məlumat Bürosu və ya 140-cı maddədə nəzərdə tutulan Mərkəzi Məlumat Agentliyi vasitəsilə yolladıqları bütün poçt göndərişləri, o cümlədən yardım bağlamaları və pul baratları həm göndərilmə ölkəsində və təyinat ölkəsində, həm də aralıq ölkələrində bütün poçt rüsumlarından azad edilir. Bu məqsədlə 1947-ci il tarixli Ümumdünya Poçt Konvensiyasında

və Ümumdünya Poçt İttifaqının düşmən ölkənin düşərgələrdə və ya mülki həbsxanalarda olan mülki şəxsləri barəsində sazişlərində nəzərdə tutulan poçt rüsumlarından azad etmə bu Konvensiya ilə himayə olunan digər internə edilmiş şəxslərə şamil edilməlidir. Həmin sazişlərin iştirakçısı olmayan ölkələr rüsumlardan azad etməni eyni şərtlərlə təmin etməyə borcludurlar.

İternə edilənlər üçün nəzərdə tutulan və çəkisinə və ya hər hansı başqa səbəbə görə onlara poçtla göndərilə bilməyən yardım bağlamalarının nəqliyyatla göndərilməsi xərclərini öz nəzarəti altında olan bütün ərazilərdə internə edilənləri saxlayan Dövlət ödəməlidir. Konvensiyanın iştirakçısı olan digər Dövlətlər öz ərazilərindəki nəqliyyat xərclərini ödəyirlər.

Bu cür yüklərin bu maddənin yuxarıdakı hissələrinin samil edilmədiyi nəqliyyatla göndərilmə xərclərini onları göndərən ödəməlidir.

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər internə edilənlərə və ya internə edilənlər tərəfindən göndərilən teleqramlar üçün tariflərin mümkün qədər azaldılmasına səy göstərməlidirlər.

MADDƏ 111

Xüsusi nəqliyyat vasitələri

Əgər hərbi əməliyyatlar müvafiq Dövlətlərə 106, 107, 108 və 113-cü maddələrdə göstərilən poçt və yardım bağlamalarının göndərilməsini təmin etmək öhdəliyini yerinə yetirməyə maneçilik törədərsə, müvafiq Himayəçi Dövlətlər, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi və ya münaqişə tərəflərinin tanıdıqları hər hansı digər təşkilat münasib nəqliyyat vasitələri ilə (dəmiryol vaqonları, yük maşınları, gəmilər və ya təyyarələr və s.) həmin yüklərin daşınmasını öhdələrinə götürə bilərlər. Bu məqsədlə Razılığa gələn Yüksək Tərəflər onları bu cür nəqliyyat vasitələri ilə təmin etməyə və həmin vasitələrin hərəkətinə, xüsusən bunun üçün zəruri buraxılışların verilməsi yolu ilə icazə verməyə səy göstərməlidirlər.

Bu nəqliyyat vasitələrindən aşağıdakıların daşınması üçün də istifadə edilə bilər:

(a) 140-cı maddədə göstərilən Mərkəzi Məlumat Agentliyinin və 136-cı maddədə göstərilən Milli Büroların mübadilə etdikləri yazışmaların, siyahıların və məruzələrin;

(b) internə edilənlər barəsində Himayəçi Dövlətlərin, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və ya internə edilənlərə yardım göstərən hər hansı digər təşkilatın həm öz nümayəndələri ilə, həm də münaqişənin tərəfləri ilə mübadilə etdikləri yazışmaların və məruzələrin.

Bu müddəalar münaqişənin hər hansı tərəfinin özünün üstünlük verdiyi digər nəqliyyat vasitələrini təmin etmək və ya bu nəqliyyat vasitələri üçün buraxılışları qarşılıqlı razılaşma əsasında müəyyənləşdirilən şərtlərlə vermək hüququnu heç bir şəkildə məhdudlaşdırmır.

Həmin nəqliyyat vasitələrindən istifadə xərclərini vətəndaşlarına bu xidmətlərin göstərildiyi münaqişə tərəfləri bağlamaların dəyərində proporsional surətdə ödəyirlər.

MADDƏ 112

Senzura və yoxlama

İternə edilənlərə və ya onlar tərəfindən göndərilən yazışmalar mümkün qədər qısa müddətdə senzuradan keçirilməlidir.

İternə edilənlərə göndərilən bağlamalar onların içərisindəki malların korlanmasına səbəb ola biləcək şəraitdə yoxlanılmamalıdır. Yoxlama bağlamalı alanın və ya müəyyən edilmiş qaydada onun vəkil etdiyi internə edilənin yanında aparılmalıdır. Fərdi və ya kollektiv bağlamaların internə edilənlərə çatdırılması senzura çətinlikləri bəhanə gətirilərək gecikdirilə bilməz.

Münaqişə tərəflərinin hərbi və ya siyasi səbəblərdən yazışmaları qadağan etməsi yalnız müvəqqəti xarakter daşmalı və onun müddəti mümkün qədər qısa olmalıdır.

MADDƏ 113

Hüquqi sənədlərin icrası və göndərilməsi

İternə edilənləri saxlayan Dövlətlər Himayəçi Dövlət və ya 140-cı maddədə göstərilən Mərkəzi Agentlik vasitəsilə və

ya tələb olunan digər üsullarla vəsiyyətnamələrin, etibarnamələrin, vəkalətnamələrin və başqa sənədlərin internə edilənlərə və ya internə edilənlər tərəfindən göndərilməsinə bütün mümkün imkanları yaradırlar.

Bütün hallarda internə edilənləri saxlayan Dövlətlər internə edilənlərə belə sənədlərin hüquqi cəhətdən düzgün tərtib olunmasında və leqallaşdırılmasında kömək etməli, xüsusən onlara hüquqşünasla məsləhətləşməyə icazə verməlidirlər.

MADDƏ 114

Mülkiyyətin idarə edilməsi

Internə edilənləri saxlayan Dövlət internə edilənlərə öz mülkiyyətlərini idarə etmək üçün hər cür imkan yaratmalıdır, bir şərtlə ki, bu, internə şəraitinə və tətbiq edilən hüquqa uyğun olsun. Bu məqsədlə həmin Dövlət təcili hallarda və əgər şərait imkan verirsə, onlara internə yerindən kənara çıxmağa icazə verməlidir.

MADDƏ 115

Məhkəmə işlərinin hazırlanması və onların aparılması üçün imkanlar

Internə edilən şəxs hər hansı məhkəmə prosesində tərəf olduqda, onu saxlayan Dövlət, əgər həmin şəxs xahiş edərsə, məhkəməyə onun tutulması barədə məlumat verməli və məhkəmə işi hazırlanarkən və ona baxılarkən və ya məhkəmənin hər hansı hökmü icra olunarkən ona internə edilməsi ilə bağlı hər hansı ziyan vurulmasının qarşısını almaq üçün zəruri tədbirlər görülməsini qanunun imkan verdiyi hədlərdə təmin etməlidir.

MADDƏ 116

Başçəkmələr

Hər bir internə edilənə vaxtaşırı və mümkün qədər tez-tez ona baş çəkənləri, xüsusən yaxın qohumlarını qəbul etməyə icazə verilməlidir.

İmkan daxilində internə edilənlərə təcili hallarda, xüsusən qohumlarının ölümü və ya ciddi xəstəliyi hallarında öz evlərinə baş çəkməyə icazə verilməlidir.

IX FƏSİL CƏZALAR VƏ İNTİZAM TƏNBEHİ TƏDBİRLƏRİ

MADDƏ 117

Ümumi müddəalar. Tətbiq olunan qanunvericilik

Bu fəslin müddəaları nəzərə alınmaq şərtilə, internə edilənlərin saxlandığı ərazidə qüvvədə olan qanunvericilik internə dövründə hüquq pozuntusu törədən internə edilənlərə də şamil edilir.

Əgər ümumi qanunlar, digər normativ aktlar və ya əmrlər internə edilənlərin törədikləri əməlləri cəzalandırılan elan edirsə, lakin eyni əməllər internə edilməyənlər tərəfindən törədildikdə cəzaya səbəb olursa, belə əməllər barəsində yalnız intizam tənbehi tətbiq edilə bilər.

Heç bir internə edilən eyni əmələ görə və ya eyni ittiham üzrə bir dəfədən artıq cəzalandırıla bilməz.

MADDƏ 118

Cəzalar

Məhkəmələr və ya hakimiyyət orqanları cəza təyin edərkən təqsirləndirilən şəxsin internə edən Dövlətin vətəndaşı olmaması faktını imkan daxilində nəzərə almalıdırlar. Onlar internə edilənin təqsirləndirildiyi əmələ görə nəzərdə tutulan cəzanı yüngülləşdirməkdə sərbəstdirlər və buna görə də həmin cəzanın müəyyən edilmiş minimum həddini tətbiq etməyə borclu deyildirlər.

Məhbusların gün işığı olmayan yerlərdə saxlanması və ümumiyyətlə, hər cür qəddarlıq istisnasız olaraq qadağandır.

İntizam və ya cinayət cəzasını çəkib qurtarmış internə edilənlərlə digər internə edilənlərdən fərqli şəkildə rəftar edilməməlidir.

İnternə edilənin ibtidai həbs müddəti intizam və ya məhkəmə qaydasında ona təyin edilə bilən hər bir azadlıqdan məhrumətmə cəzasının müddətindən çıxılmalıdır.

İnternə Edilənlər Komitələrinə onların təmsil etdikləri internə edilənlərə qarşı həyata keçirilən bütün məhkəmə prosesləri və onların nəticələri haqqında məlumat verilməlidir.

MADDƏ 119

İntizam tənbehləri

İnternə edilənlərə aşağıdakı intizam tənbehləri tətbiq edilə bilər:

(1) 95-ci maddənin müddəalarına uyğun olaraq internə edilənin 30 gündən çox olmayan müddət ərzində ala bildiyi əmək haqqının ən çoxu 50 faizi miqdarında cərimə;

(2) Bu Konvensiya ilə müəyyən edildiyindən əlavə olaraq verilmiş güzəştlərin ləğvi;

(3) İnternə yerinin saxlanması ilə əlaqədar gündə iki saatdan çox olmayan növbədən kənar işlər;

(4) Həbs.

İntizam tənbehləri heç bir halda qeyri-insani, qəddar və internə edilənlərin sağlamlığı üçün təhlükəli olmamalıdır. İnternə edilənlərin yaşı, cinsi və sağlamlıq vəziyyəti nəzərə alınmalıdır.

İnternə edilən onun barəsində qərar çıxarılməkən bir-biri ilə bağlı olan və ya bağlı olmayan bir neçə xətaya görə intizam tənbehi almalı olduqda belə, hər hansı cəzanın maksimum müddəti otuz təqvim günündən çox olmamalıdır.

MADDƏ 120

Qaçma halları

Qaçdıqdan və ya qaçmağa cəhd göstərdikdən sonra tutulmuş internə edilənlərə, hətta bu əməl təkrar törədilsə belə, yalnız intizam tənbehi verilməlidir.

118-ci maddənin üçüncü hissəsinə baxmayaraq, qaçdığına və ya qaçmağa cəhd göstərdiyinə görə cəzalandırılmış internə edilənlər üzərində xüsusi nəzarət bu

şərtlə tətbiq edilə bilər ki, həmin tədbir onların sağlamlıq vəziyyətinə mənfi təsir etməsin, internə yerində həyata keçirilsin və bu Konvensiya ilə onlara verilən təminatlardan hər hansı birinin ləğvinə səbəb olmasın.

Qaçışa və ya qaçmaq cəhdinə kömək və ya təhrik edən internə edilənlərə buna görə yalnız intizam tənbehi tətbiq olunur.

MADDƏ 121

Bir-biri ilə bağlı hüquq pozuntuları

İternə edilən qaçış zamanı törətdiyi hüquq pozuntusuna görə mühakimə edilirsə, qaçış və ya qaçışa cəhd, hətta bunlar təkrar törədilmiş əməl olsalar belə, ağırlaşdırıcı hal kimi qiymətləndirilməməlidir.

Münaqişənin tərəfləri təmin etməlidirlər ki, səlahiyyətli hakimiyyət orqanları internə edilənin törətdiyi hüquq pozuntusuna görə, xüsusən baş tutmuş və ya baş tutmamış qaçışla əlaqədar əməllərə görə intizam və ya məhkəmə qaydasında cəzalandırılmalı olub-olmadığı məsələsini həll edərkən mərhəmət göstərsinlər.

MADDƏ 122

Təhqiqat. İbtidai həbs

İntizam xətalrı olan əməllər dərhal təhqiq edilməlidir. Bu qayda xüsusən qaçış və ya qaçışa cəhd hallarına şamil edilir. Yenidən tutulmuş internə edilənlər mümkün qədər tez səlahiyyətli orqanlara təhvil verilməlidirlər.

İntizam xətalrının törədildiyi hallarda ibtidai həbs müddəti bütün internə edilənlər üçün mütləq minimuma endirilməli və on dörd gündən çox olmamalıdır. Hər bir halda onun müddəti hər hansı həbs cəzasından çıxılmalıdır.

124 və 125-ci maddələrin müddəaları intizam xətalrına görə ibtidai həbsdə olan internə edilənlərə şamil edilir.

MADDƏ 123

Səlahiyyətli orqanlar. Prosedur

Məhkəmələrin və yuxarı hakimiyyət orqanlarının aidiyyətinə xələl gətirmədən, intizam tənbehi yalnız internə yerinin komendantı və ya onu əvəz edən və ya öz intizam səlahiyyətini həvalə etdiyi məsul zabit və ya dövlət memuru tərəfindən tətbiq edilə bilər.

Hər hansı intizam tənbehi verilməzdən əvvəl təqsirləndirilən internə edilmiş şəxsə onun hansı hüquq pozuntusunda təqsirləndirildiyi barədə dəqiq məlumat verilməli və ona öz hərəkətini izah etmək və özünü müdafiə etmək imkanı yaradılmalıdır. Ona, o cümlədən, şahidlər çağırmağa və zərurət olduqda, ixtisaslı tərcüməçinin xidmətlərinə müraciət etməyə icazə verilməlidir. Qərar təqsirləndirilən şəxsin və Internə Edilənlər Komitəsi üzvünün yanında elan olunmalıdır.

İntizam tənbehinin tətbiqi haqqında qərarın çıxarılması ilə icra olunması arasındakı müddət bir aydan çox ola bilməz.

Internə edilənə yeni intizam tənbehi verildikdə, əgər cəzalardan birinin müddəti on gün və ya daha çox olarsa, onlardan hər birinin icrasına qədər azı üç gün keçməlidir.

İntizam tənbehi tədbirlərinin qeydiyyatı internə yerinin komendantı tərəfindən aparılmalı və Himayəçi Dövlətin nümayəndələri tərəfindən yoxlanılmaq üçün açıq olmalıdır.

MADDƏ 124

İntizam tənbehlərinin çəkildiyi yerlər

Heç bir halda internə edilənlər intizam tənbehini çəkmək üçün penitensiar müəssisələrə (həbsxanalara, cəzaçəkmə müəssisələrinə, katorqa həbsxanalarına və s.) keçirilə bilməzlər.

İntizam tənbehlərinin çəkildiyi yerlər sanitariya tələblərinə uyğun olmalıdır; o cümlədən onlar münasib yataq ləvazimatı ilə təmin edilməlidir. Cəzalandırılmış internə edilənlərə özlərini təmiz saxlamaq imkanı verilməlidir.

İntizam tənbehi çəkən qadın internə edilənlər kişi internə edilənlərdən ayrı yerlərdə saxlanılmalı və qadınların bilavasitə nəzarətində olmalıdırlar.

MADDƏ 125

Əsas təminatlar

İntizam tənbehi çəkən internə edilənlərə gündə azı iki saat açıq havada gəzməyə və qalmağa icazə verilməlidir.

İnternə edilənlər xahiş etdikdə, onlara gündəlik tibbi müayinədən keçməyə icazə verilməlidir. Onlar sağlamlıq vəziyyətlərinin tələb etdiyi tibbi yardım almalı və zərurət olduqda, internə yerinin lazaretinə və ya xəstəxanaya köçürülməlidirlər.

Onlara yazıb-oxumağa, habelə məktublar göndərməyə və almağa icazə verilməlidir. Lakin onlara bağlamaların və pul baratlarının verilməsi cəzasını çəkəndək təxirə salına bilər; belə yüklər İnternə Edilənlər Komitəsinə verilməli, Komitə isə bağlamalardakı tez xarab olan malları lazaretdə təhvil verməlidir.

İntizam tənbehi verilmiş heç bir internə edilən 107 və 143-cü maddələrdə nəzərdə tutulan təminatlardan məhrum edilə bilməz.

MADDƏ 126

Mühakimə icraatlarına şamil edilən müddəalar

71-76-cı maddələrin müddəaları internə edilənləri saxlayan Dövlətin öz ərazisində internə edilənlərə qarşı həyata keçirilən icraatlara analogiya üzrə şamil olunur.

X FƏSİL

İNTERNƏ EDİLƏNLƏRİN KÖÇÜRÜLMƏSİ

MADDƏ 127

Şərtlər

İnternə edilənlərin köçürülməsi həmişə insani həyata keçirilməlidir. Bir qayda olaraq, köçürülmə dəmir yolu ilə və ya

digər nəqliyyat vasitələri ilə və ən azı internə edilənləri saxlayan Dövlətin qoşunlarının yerdəyişməsi üçün nəzərdə tutulana bərabər şəraitdə həyata keçirilməlidir. Əgər istisna qaydasında bu cür yerdəyişmələr piyada həyata keçirilmədirsə, bunlara yalnız o zaman yol verilə bilər ki, internə edilənlərin sağlamlığı lazımi vəziyyətdə olsun və onlar həddindən artıq yorğunluğa məruz qalmasınlar.

İternə edilənləri saxlayan Dövlət köçürülmə zamanı internə edilənləri sağlam vəziyyətdə saxlamaq üçün onları içməli su və kəmiyyət, keyfiyyət və çeşid baxımından kifayət qida ilə təmin etməli, habelə onlara zəruri geyim, münasib sığınacaq və zəruri tibbi yardım verməlidir. İternə edilənləri saxlayan Dövlət köçürülmə zamanı onların təhlükəsizliyini təmin etmək üçün bütün zəruri ehtiyat tədbirlərini görməli və yola salınmazdan əvvəl bütün köçürülən internə edilənlərin tam siyahısını tutmalıdır.

Əgər xəstə, yaralı və ya əlil internə edilənlərin və zahıların təhlükəsizliyi bunu təkidlə tələb etməsə, onda bu internə edilənlər, köçürülmə onların sağlamlığına ziyan vura bilərsə, bir yerdən başqa yerə köçürülə bilməzlər.

Döyüş zonası hər hansı internə yerinə yaxınlaşarkən orada olan internə edilənlərin köçürülməsi yalnız qənaətbəxş təhlükəsizlik şəraitində və ya əgər onlar öz yerlərində qalarkən köçürülməyə nisbətən daha böyük təhlükə ilə qarşılaşarlarsa, həyata keçirilə bilər.

İternə edilənlərin köçürülməsi barədə qərar qəbul edərkən internə edilənləri saxlayan Dövlət onların maraqlarını nəzərə almalı və xüsusən, onların vətənə qaytarılmasını və ya öz evlərinə qaytarılmasını çətinləşdirə bilən heç bir şey etməməlidir.

MADDƏ 128

Köçürmə üsulları

Köçürülmə halında internə edilənlərə onların yola düşməsi və yeni poçt ünvanı barəsində rəsmi məlumat verilməlidir. Bu məlumat qabaqcadan verilməlidir ki, onlar

şeylərini yığışdırmağa və yaxın qohumlarına xəbər verməyə macal tapsınlar.

Onlara özləri ilə şəxsi eşyalarını və onlara göndərilmiş məktubları və bağlamaları götürməyə icazə verilməlidir. Əgər köçürülmə şəraiti tələb edərsə, bu yüklərin çəkisi məhdudlaşdırıla bilər, lakin heç bir halda hər internə edilən üçün iyirmi beş kiloqramdan az ola bilməz.

Onların əvvəlki internə yerinə ünvanlanmış məktub və bağlamalar təxirə salınmadan onlara göndərilməlidir.

Lazım gəldikdə, internə yerinin komendantı Internə Edilənlər Komitəsi ilə razılaşdıraraq, internə edilənlərin ümumi əmlakın və bu maddənin ikinci hissəsində nəzərdə tutulmuş məhdudiyyətə görə internə edilənlərin özləri ilə apara bilmədikləri yüklərin daşınmasını təmin etmək üçün zəruri tədbirlər görməlidir.

XI FƏSİL İTERNƏ EDİLƏNLƏRİN ÖLÜMÜ

MADDƏ 129

Vəsiyyətnamələr. Ölüm haqqında şəhadətnamələr

İternə edilənlərin vəsiyyətnamələri saxlanmaq üçün məsul orqanları tərəfindən qəbul edilməlidir. İternə edilən öldükdə, vəsiyyətnaməsi təxirə salınmadan onun qabaqcadan göstərdiyi şəxsə göndərilməlidir.

İternə edilənin ölümü hər bir halda həkim tərəfindən təsdiq edilməli və ölümün səbəblərini və baş vermə şəraitini göstərən şəhadətnamə hazırlanmalıdır.

Ölüm haqqında lazımı qaydada qeydiyyatı alan rəsmi akt internə yerinin olduğu ərazidə qüvvədə olan prosedura müvafiq surətdə tərtib edilməli və onun lazımı qaydada təsdiqlənmiş surəti təxirə salınmadan Himayəçi Dövlətə, habelə 140-cı maddədə nəzərdə tutulan Mərkəzi Agentliyə göndərilməlidir.

MADDƏ 130

Dəfn. Kremasiya

İnternə edilənləri saxlayan hakimiyyət orqanları internə zamanı ölmüş internə edilənlərin ləyaqətlə, imkan daxilində mənsub olduqları dinin tələblərinə uyğun dəfn edilməsini və qəbirlərinə hörmət bəslənməsini, səliqəli saxlanılmasını və hər vaxt tanınmasını mümkün edən qaydada nişanlanmasını təmin etməlidirlər.

Kollektiv məzarlardan istifadəni qarşısıalınmaz hallar tələb etmərsə, ölmüş internə edilənlər ayrı-ayrı məzarlarda dəfn edilməlidirlər. Cəsədlərin yandırılmasına yalnız zəruri gigiyena səbəblərinə və ya öləninin dini mənsubiyyətinə və ya onun aydın ifadə edilmiş arzusuna əsasən yol verilir. Cəsəd yandırıldıqda, ölüm haqqında şəhadətnamədə bu fakt qeyd olunmalı və onun səbəbləri göstərilməlidir. Cəsəd külü internə edilənləri saxlayan hakimiyyət orqanları tərəfindən saxlanılmalı və öləninin yaxın qohumlarının xahişi ilə mümkün qədər tez onlara göndərilməlidir.

Şərait imkan verən kimi və döyüş əməliyyatları bitən kimi internə edilənləri saxlayan Dövlət ölmüş internə edilənlərin məzarlarının siyahılarını 136-cı maddədə nəzərdə tutulan Məlumat Büroları vasitəsilə internə edilənlərin mənsub olduqları Dövlətlərə göndərməlidir. Bu cür siyahılara ölmüş internə edilənlərin tanınması, habelə onların məzarlarının dəqiq yerinin müəyyən edilməsi üçün zəruri olan bütün məlumatlar daxil edilməlidir.

MADDƏ 131

Xüsusi şəraitdə öldürülmüş və ya xəsarət almış internə edilənlər

İnternə edilənin gözətçi, başqa internə edilən və ya hər hansı digər şəxs tərəfindən törədilmiş və ya törədildiyi şübhə doğuran qətli və ya ciddi xəsarət alması halında, habelə səbəbi naməlum olan bütün ölüm hallarında internə edilənləri saxlayan Dövlət dərhal rəsmi istintaqa başlamalıdır.

Bu barədə məlumat dərhal Himayəçi Dövlətə göndərilməlidir. İstənilən şahidlərin ifadələri alınmalı və bu ifadələrdən ibarət hesabat hazırlanıb həmin Dövlətə göndərilməlidir.

Əgər istintaq bir və ya bir neçə şəxsin müqəssir olduğunu göstərsə, internə edilənləri saxlayan Dövlət cavabdeh şəxsin və ya şəxslərin məhkəmə qaydasında təqib edilməsi üçün bütün zəruri tədbirləri görməlidir.

XII FƏSİL

AZAD ETMƏ, VƏTƏNƏ QAYTARMA VƏ NEYTRAL ÖLKƏLƏRDƏ YERLƏŞDİRMƏ

MADDƏ 132

Döyüş əməliyyatları və ya işğal dövründə

Internə edilənləri saxlayan Dövlət hər bir internə edilən şəxsi onun internə edilməsini zəruri edən səbəblər aradan qalxan kimi azad etməlidir.

Bundan başqa, münaqişənin tərəfləri internə edilənlərin müəyyən kateqoriyalarının, xüsusən uşaqların, hamilə qadınların, südəmər və azyaşlı uşaqları olan anaların, yaralıların və xəstələrin və uzun müddət internə yerlərində saxlanılmış internə edilənlərin azad edilməsi, vətənə qaytarılması, öz yaşayış yerlərinə qaytarılması və ya neytral ölkədə yerləşdirilməsi barədə döyüş əməliyyatları dövründə sazişlər bağlamağa səy göstərməlidirlər.

MADDƏ 133

Döyüş əməliyyatları qurtardıqdan sonra

Döyüş əməliyyatları qurtardıqdan sonra mümkün qədər tezliklə internəyə son qoyulmalıdır.

Münaqişə tərəflərindən birinin ərazisində olan, intizam tənbehi ilə məhdudlaşmayan cəzaya səbəb ola bilən cinayətlərə görə barəsində icraata başlanılmış internə edilənlər icraat bitənədək və ya zəruri hallarda cəzasını çəkib

qurtaranadək saxlanıla bilərlər. Eyni müddəa bundan əvvəl azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş internə edilənlərə də şamil edilir.

İternə edilənləri saxlayan Dövlət ilə müvafiq Dövlətlər arasında sazişə əsasən, döyüş əməliyyatlarına və ya ərazilərin işğalına son qoyulduqdan sonra pərakəndə düşmüş internə edilənləri axtarmaq üçün komissiyalar təşkil edilə bilər.

MADDƏ 134

Vətənə qaytarma və sonuncu yaşayış yerinə qaytarma

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər döyüş əməliyyatlarına və ya işğala son qoyulduqdan sonra bütün internə edilənlərin sonuncu yaşayış yerlərinə qaytarılmasını təmin etməyə və ya vətənə qaytarılmasına kömək göstərməyə çalışmalıdırlar.

MADDƏ 135

Xərclər

İternə edilənləri saxlayan Dövlət azad edilmiş internə edilənlərin internə edildikləri an yaşadıkları yerə qaytarılması xərclərini və ya əgər onlar səfər zamanı və ya açıq dənizdə tutulmuşdusa, səfəri başa çatdırmaq və ya yola çıxdıkları məntəqəyə qayıtmaq xərclərini ödəməlidir.

İternə edilənləri saxlayan Dövlət daimi yaşayış yeri avvəllər onun ərazisində olmuş azad edilən internə edilənlərə onun ərazisində yaşamağa icazə verməkdən imtina etdikdə, onların vətənə qaytarılması xərclərini ödəməlidir. Lakin əgər internə edilən öz ölkəsinə öz məsuliyyəti ilə və ya sadıqlıq borcu ilə bağlı olduğu Dövlətə tabe olaraq qayıdırsa, internə edilənləri saxlayan Dövlət internə edilənin onun öz ərazisindən kənardakı yol xərclərini ödəməyə borclu deyildir. İternə edilənləri saxlayan Dövlət öz xahişi ilə internə edilmiş şəxsin vətənə qayıtması xərclərini ödəməyə borclu deyildir.

Əgər internə edilənlər 45-ci maddəyə uyğun olaraq başqa Dövlətə verilsə, verən və qəbul edən Dövlətlər onlardan hər birinin yuxarıda göstərilən xərclərin hansı hissəsini ödəyəcəkləri barədə razılığa gəlməlidirlər.

Yuxarıda göstərilən müddəalar münaqişə tərəflərinin düşmən əlində olan vətəndaşlarının dəyişdirilməsi və vətənə qaytarılması barədə bağlaya biləcəkləri xüsusi sazişlərə xələl gətirmir.

V BÖLMƏ MƏLUMAT BÜROLARI VƏ MƏRKƏZİ AGENTLİK

MADDƏ 136

Milli Bürolar

Münaqişə başlanarkən və bütün işğal hallarında münaqişənin hər bir tərəfi öz ixtiyarında olan şəxslər barəsində məlumatın toplanılması və ötürülməsi üçün məsuliyyət daşıyan rəsmi Məlumat Bürosu yaratmalıdır.

Münaqişənin hər bir tərəfi iki həftədən çox müddətdə həbsdə olan, müəyyən bir yerdə məcburi məskunlaşdırılmış və internə edilmiş hər bir himayədə olan şəxs barəsində gördüyü tədbirlərə dair hər hansı məlumatı mümkün qədər tezliklə öz Bürosuna verməlidir. Bundan başqa, o, özünün müxtəlif əlaqədar idarələrinə himayədə olan həmin şəxslərlə bağlı bütün dəyişikliklər, məsələn, yerdəyişmə, azad etmə, vətənə qaytarma, qaçış, xəstəxanaya yerləşdirmə, doğum və ölüm halları barəsində məlumatları təxirə salmadan həmin Büroya verməyi həvalə edə bilər.

MADDƏ 137

Məlumatın ötürülməsi

Milli Məlumat Bürosu himayədə olan şəxslərə aid məlumatları dərhal ən çevik üsullarla Himayəçi Dövlətlərin, habelə 140-cı maddədə nəzərdə tutulan Mərkəzi Agentliyin vasitəsilə həmin şəxslərin vətəndaşları olduqları Dövlətlərə və ya ərazisində yaşadıkları Dövlətlərə göndərməlidir. Bürolar həmçinin himayədə olan şəxslər barəsində aldığı bütün sorğulara cavab verməlidir.

Məlumat Bürosu himayədə olan şəxsə aid məlumatları bu şərtlə verməlidir ki, onların verilməsi müvafiq şəxsə və ya onun qohumlarına ziyan vurmasın. Hətta bu halda da həmin məlumatların Mərkəzi Agentliyə verilməsindən imtina edilə bilməz. Mərkəzi Agentlik şərait barəsində xəbərdarlıq aldıqdan sonra 140-cı maddədə nəzərdə tutulan zəruri ehtiyat tədbirlərini görməlidir.

Hər hansı bürodan verilən bütün yazılı məlumatlar imza və ya möhürlə təsdiq edilməlidir.

MADDƏ 138

Göndərməli olan məlumatlar

Milli Büronun aldığı və göndərdiyi məlumatlar himayədə olan şəxsin şəxsiyyətini dəqiq müəyyən etməyə və yaxın qohumlarını tez xəbərdar etməyə imkan verməlidir. Hər bir şəxs barəsində məlumatda ən azı onun soyadı, adı, doğum yeri və tarixi, vətəndaşlığı, sonuncu yaşayış yeri, xüsusi əlamətləri, atasının adı və anasının qızlıq soyadı, həmin şəxslə bağlı görülmüş tədbirlərin tarixi, yeri və xarakteri, poçtun ona göndərməli olduğu ünvan və məlumatlandırılmalı olan şəxsin ünvanı göstərilməlidir.

Həmçinin ciddi xəstə və ya ciddi yaralı olan internə edilənlərin sağlamlıq vəziyyəti haqqında məlumatlar müntəzəm surətdə və əgər mümkündürsə, hər həftə göndərməlidir.

MADDƏ 139

Şəxsi qiymətli əşyaların göndərilməsi

Bundan başqa, hər bir Milli Məlumat Bürosu 136-cı maddədə göstərilmiş himayədə olan şəxslərdən, xüsusən onlar vətənə qaytarıldıqdan, azad edildikdən, qaçdıqdan və ya öldükdən sonra qalmış bütün şəxsi qiymətli əşyaları toplamağa və bilavasitə əlaqədar şəxslərə, zərurət olduqda isə, Mərkəzi Agentlik vasitəsilə göndərməyə borcludur. Həmin əşyalar Büro tərəfindən möhürlənmiş bağlamalarda göndərməlidir; bağlamalar həmin əşyaların məxsus olduğu şəxs barəsində aydın və ətraflı məlumatlarla və onların

içindəkilərinin tam siyahısı ilə müşayiət edilməlidir. Bu cür qiymətli əşyaların alınması və göndərilməsi barədə müfəssəl qeydiyyat aparılmalıdır.

MADDƏ 140

Mərkəzi Agentlik

Himayədə olan, o cümlədən internə edilən şəxslər üzrə Mərkəzi Məlumat Agentliyi neytral ölkədə yaradılır. Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi zəruri saydıqda müvafiq Dövlətlərə belə Agentlik yaratmağı təklif edir. Həmin Agentlik Hərbi əsirlər ilə rəftara dair 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 123-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş Agentlik ola bilər.

Bu Agentliyin vəzifəsi rəsmi və ya özəl kanallarla əldə edə bildiyi, 136-cı maddədə müəyyən edilmiş xarakterli bütün məlumatları toplamaq və onları mümkün qədər tezliklə əlaqədar şəxslərin mənşəcə olduqları və ya yaşadıkları ölkələrə göndərməkdir, bir şərtlə ki, belə məlumatların göndərilməsi onların aid olduğu şəxslərə və ya qohumlarına ziyan vurmasın. Münaqişənin tərəfləri bu məlumatların göndərilməsi üçün həmin Agentliyə bütün imkanları yaratmalıdırlar.

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər, xüsusən də vətəndaşları Mərkəzi Agentliyin xidmətlərindən istifadə edən Tərəflər həmin Agentliyə ona lazım ola bilən maliyyə yardımı göstərməyə dəvət olunurlar.

Yuxarıdakı müddəalar qətiyyənlə Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və ya 142-ci maddədə göstərilmiş yardım cəmiyyətlərinin humanitar fəaliyyətini məhdudlaşdıran müddəalar kimi təfsir oluna bilməz.

MADDƏ 141

Xərclərdən azad etmə

Milli Məlumat Bürosu və Mərkəzi Məlumat Agentliyi hər cür poçt rüsumlarını ödəməkdən azad edilir və habelə 110-cu maddədə nəzərdə tutulan bütün güzəştlərdən istifadə edirlər;

onlara həmçinin maksimum imkan daxiləndə teleqrafdan pulsuz və ya ən azı əhəmiyyətli dərəcədə aşağı endirilmiş tariflə istifadə etmək hüququ verilir.

IV HISSƏ KONVENSIYANIN İCRASI

I BÖLMƏ ÜMUMİ MÜDDƏALAR

MADDƏ 142

Yardım cəmiyyətləri və digər təşkilatlar

İnternə edilənləri saxlayan Dövlətlərin öz təhlükəsizliyini təmin etmək və ya hər hansı digər ağılabatan ehtiyaclarını ödəmək üçün zəruri hesab etdiyi tədbirlər istisna olmaqla, dini təşkilatların, yardım cəmiyyətlərinin və ya himayədə olan şəxslərə yardım göstərən hər hansı digər təşkilatların nümayəndələri həmin Dövlətlərdən özlərinə və ya lazımı qaydada təyin edilmiş müvəkkillərinə himayədə olan şəxslərə baş çəkmək, yardım bağlamalarını və təhsil, əyləncə və ya dini məqsədlər üçün nəzərdə tutulan istənilən mənşəli materialları bölüşdürmək və ya internə yerlərində asudə vaxtın təşkil etməkdə kömək göstərmək üçün lazım olan bütün imkanları ala bilərlər. Bu cür cəmiyyətlər və ya təşkilatlar internə edilənləri saxlayan Dövlətin ərazisində və ya hər hansı başqa ölkədə yaradıla və ya beynəlxalq xarakter daşıya bilər.

İnternə edilənləri saxlayan Dövlət nümayəndələrinə onun ərazisində və onun nəzarəti altında fəaliyyət göstərməyə icazə verdiyi cəmiyyətlərin və təşkilatların sayını məhdudlaşdırıla bilər, bir şərtlə ki, belə məhdudiyyət himayədə olan bütün şəxslərin səmərəli və yetərli yardımla təmin edilməsinə mane olmasın.

Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin bu sahədə xüsusi vəziyyəti hər vaxt tanınmalı və ona hörmət edilməlidir.

MADDƏ 143

Nəzarət

Himayəçi Dövlətlərin təmsilçilərinə və ya nümayəndələrinə himayədə olan şəxslərin olduqları bütün yerlərə, o cümlədən internə, həbs və iş yerlərinə baş çəkməyə icazə verilməlidir.

Onlar himayədə olan şəxslərin istifadə etdikləri bütün yerlərə daxil ola bilər və həmin şəxslərlə şahidlər olmadan şəxsən və ya tərcüməçi vasitəsilə söhbət edə bilərlər.

Bu cür başçəkmələr kəskin hərbi zərurətlə əlaqədar və yalnız müstəsna və müvəqqəti hal kimi qadağan edilə bilər. Onların müddəti və sayı məhdudlaşdırıla bilməz.

Həmin təmsilçilər və nümayəndələr baş çəkmək istədikləri yerləri seçməkdə tam sərbəstdirlər. Internə edilənləri saxlayan Dövlət və ya işğalçı Dövlət, Himayəçi Dövlət və ya müvafiq hallarda, baş çəkilən şəxslərin mənsub olduqları Dövlət internə edilənlərə baş çəkilməsində onların həmvətənlərinin iştirakına icazə verilməsi barədə razılığa gələ bilərlər.

Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin nümayəndələri də yuxarıda göstərilən səlahiyyətlərdən istifadə edirlər. Bu nümayəndələrin təyin edilməsinə onların öz vəzifələrini icra edəcəkləri ərazini idarə edən Dövlət öz razılığını verməlidir.

MADDƏ 144

Konvensiyanın yayılması

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər bu Konvensiyanın mətnini həm dinc dövrdə, həm də müharibə dövründə öz ölkələrində mümkün qədər geniş yaymağı, xüsusən onun öyrənilməsinə hərbi və imkan daxilində mülki tədris proqramlarına daxil etməyi öhdələrinə götürürlər ki, bütün əhali onun prinsipləri ilə tanış olsun.

Müharibə dövründə himayədə olan şəxslərə görə məsuliyyəti öz üzərinə götürən mülki, hərbi, polis və ya digər hakimiyyət orqanları bu Konvensiyanın mətninə malik olmalı

və onun müddəaları barəsində xüsusi olaraq təlimatlandırılmalıdırlar.

MADDƏ 145

Tərcümələr. Tətbiq qaydaları

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər İsveçrə Federal Şurasının vasitəsilə, döyüş əməliyyatları zamanı isə Himayəçi Dövlətlərin vasitəsilə bu Konvensiyanın rəsmi tərcümələrini, eləcə də onun tətbiqini təmin etmək məqsədilə qəbul edə biləcəkləri qanunları və digər normativ aktları bir-birinə göndərməlidirlər.

MADDƏ 146

Cəzalar. I. Ümumi qeydlər

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər sonrakı maddədə göstərilmiş bu Konvensiyanın ciddi pozuntularından hər hansı birini törədən və ya törətməyi əmr edən şəxslər üçün müvafiq cəzalar müəyyənləşdirmək məqsədilə istənilən zəruri qanunvericilik tədbirləri öhdələrinə götürürlər.

Hər bir Razılığa gələn Yüksək Tərəf bu ciddi pozuntulardan hər hansı birini törətdiyi və ya törətməyi əmr etdiyi güman edilən şəxsləri axtarıb tapmağı və vətəndaşlığından asılı olmayaraq, öz məhkəməsinə verməyi öhdəsinə götürür. Həmçinin o, bunu arzu edərsə, öz qanunvericiliyinin müddəalarına uyğun olaraq, həmin şəxsləri mühakimə edilmək üçün digər maraqlı Razılığa gələn Yüksək Tərəfə verə bilər, bu şərtlə ki, həmin Razılığa gələn Yüksək Tərəf göstərilən şəxslərə qarşı əsaslı ittihamlar irəli sürmüş olsun.

Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən hər biri sonrakı maddədə göstərilən ciddi pozuntulardan savayı, bu Konvensiyanın müddəalarına zidd olan digər bütün hərəkətlərin də qarşısını almaq üçün zəruri tədbirlər görməlidir.

Bütün hallarda, təqsirləndirilən şəxslər Hərbi əsirlər ilə rəftar haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə

Konvensiyasının 105-ci maddəsində və sonrakı maddələrində nəzərdə tutulnlardan az əlverişli olmayan müvafiq məhkəmə təminatlarına və müdafiə hüququna malik olmalıdırlar.

MADDƏ 147

II. Ciddi pozuntular

Əvvəlki maddədə nəzərdə tutulan ciddi pozuntulara bu Konvensiyanın himayəsində olan şəxslərə və ya əmlaka qarşı törədilmiş aşağıdakı hərəkətlər aiddir: qəsdən adamöldürmə, işgəncə və ya qeyri-insani rəftar, o cümlədən bioloji eksperimentlər aparılması, qəsdən ağır əzab vermə, yaxud həyat və ya sağlamlıq üçün təhlükəli olan xəsarət yetirilməsi, himayədə olan şəxsin qanunsuz deportasiya olunması və ya köçürülməsi və qanunsuz həbsə alınması, himayədə olan şəxsin düşmən Dövlətin silahlı qüvvələrində xidmət etməyə məcbur edilməsi və ya himayədə olan şəxsin bu Konvensiyada nəzərdə tutulan ədalətli və qərəzsiz mühakimə hüquqlarından məhrum edilməsi, girov götürmə, hərbi zərurət olmadan, qeyri-qanuni və mənasız yerə böyük miqyasda dağıntılar törədilməsi və əmlakın ələ keçirilməsi.

MADDƏ 148

III. Razılığa gələn Tərəflərin məsuliyyəti

Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən heç birinə ixtiyar verilmir ki, özünü və ya Razılığa gələn hər hansı digər Yüksək Tərəfi bundan əvvəlki maddədə nəzərdə tutulan pozuntulara görə onun və ya Razılığa gələn digər Yüksək Tərəfin üzərinə qoyulan məsuliyyətdən azad etsin.

MADDƏ 149

İstintaq proseduru

Münaqişə tərəflərindən birinin xahişi ilə, Konvensiyanın güman edilən hər hansı pozuntusu ilə bağlı iddia irəli sürüldükdə maraqlı Tərəflər arasında müəyyən edilməli olan qaydada istintaq başlanmalıdır.

İstintaq proseduru ilə bağlı razılaşma əldə edilmədikdə, hər iki Tərəfin razılığı ilə prosedur məsələsini həll edəcək münsif seçilir.

Pozuntu müəyyən edilən kimi münaqişənin tərəfləri ona son qoymalı və həmin pozuntuya görə mümkün qədər tez bir müddətdə cəza verilməsini təmin etməlidirlər.

II BÖLMƏ YEKUN MÜDDƏALARI

MADDƏ 150

Dillər

Bu Konvensiya ingilis və fransız dillərində tərtib olunmuşdur. Hər iki mətn eyni dərəcədə autentikdir.

İsveçrə Federal Şurası Konvensiyanın rus və ispan dillərinə rəsmi tərcüməsini təmin edəcəkdir.

MADDƏ 151

İmzalama

Bu günün tarixi qoyulmuş bu Konvensiya 1949-cu il aprelin 21-də Cenevrədə açılmış Konfransda təmsil olunan Dövlətlər adından 1950-ci il fevralın 12-dək imzalana bilər.

MADDƏ 152

Ratifikasiya

Bu Konvensiya mümkün qədər tez ratifikasiya edilməli və ratifikasiya sənədləri isə Berndə saxlanmağa verilməlidir.

Hər bir ratifikasiya sənədinin verilməsinə dair protokol tərtib edilir, protokolun təsdiqlənmiş surəti İsveçrə Federal Şurası Tərəfindən o Dövlətlərə təqdim olunur ki, onların adından Konvensiya imzalanmış və ya Konvensiyaya qoşulmaq barəsində bildiriş verilmişdir.

MADDƏ 153

Qüvvəyə minmə

Bu Konvensiya azı iki ratifikasiya sənədinin saxlanmağa verildiyi vaxtdan altı ay sonra qüvvəyə minir.

Sonralar Konvensiya hər bir Razılığa gələn Yüksək Tərəf üçün onun öz ratifikasiya sənədinin saxlanmağa verildiyi vaxtdan altı ay sonra qüvvəyə minir.

MADDƏ 154

Haaqa Konvensiyasına münasibət

Quruda müharibə qanunları və adətləri haqqında istər 1899-cu il 29 iyul tarixli, istərsə də 1907-ci il 18 oktyabr tarixli Haaqa Konvensiyaları ilə bağlı olan və bu Konvensiyanın iştirakçısı olan Dövlətlərin qarşılıqlı münasibətlərində bu Konvensiya həmin Haaqa Konvensiyalarına əlavə edilmiş Qaydaların II və III bölmələrini tamamlayır.

MADDƏ 155

Qoşulma

Qüvvəyə mindiyi gündən etibarən bu Konvensiya onu imzalamamış hər bir Dövlətin qoşulması üçün açıqdır.

MADDƏ 156

Qoşulma barəsində bildiriş

Hər bir qoşulma barəsində İsveçrə Federal Şurasına yazılı bildiriş göndərilir və qoşulma həmin bildiriş alındığı gündən altı ay sonra qüvvəyə minir.

İsveçrə Federal Şurası bu Konvensiyanı imzalamış və ya ona qoşulma barəsində bildiriş göndərmiş Dövlətlərin hamısına qoşulmalar haqqında məlumat verir.

MADDƏ 157

Dərhal qüvvəyə minmə

2-ci və 3-cü maddələrdə nəzərdə tutulan hallar saxlanmağa verilmiş ratifikasiyaları, habelə münaqişə

tərəflərinin döyüş əməliyyatları və ya işğal başlanmazdan əvvəl və ya sonra bəyan etdikləri qoşulmaları dərhal qüvvəyə mindirir. İsveçrə Federal Şurası münaqişənin tərəflərindən alınmış bütün ratifikasiyalar və ya qoşulmalar barəsində ən çəvik üsulla məlumat verməlidir.

MADDƏ 158

Denonsasiya

Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən hər birinin bu Konvensiyanı denonsasiya etmək ixtiyarı vardır.

Denonsasiya barəsində İsveçrə Federal Şurasına yazılı bildiriş göndərilir. O, bu bildirişi bütün Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin hökumətlərinə çatdırır.

Denonsasiya yalnız İsveçrə Federal Şurasına bildiriş göndərildikdən bir il sonra qüvvəyə minir. Lakin denonsasiya edən Dövlətin münaqişədə iştirak etdiyi dövrdə barəsində bildiriş göndərdiyi denonsasiya sülh bağlananadək, hər bir halda, Konvensiyanın himayəsində olan şəxslərin azad edilməsi, vətənə qaytarılması və yaşayış yerinə qaytarılması əməliyyatları başa çatanaqədək qüvvəyə minmir.

Denonsasiya yalnız denonsasiya edən Dövlət barəsində qüvvəyə malik olur. Denonsasiya münaqişə tərəflərinin beynəlxalq hüquq prinsiplərinə görə yerinə yetirilməsini davam etdirməyə borclu olduqları öhdəliklərə heç gür xələl gətirmir, çünki bu prinsiplər sivil xalqlar arasında müəyyən olunmuş adətlərdən, insanlıq qanunlarından və ümumbəşəri vicdanın hökmündən irəli gəlir.

MADDƏ 159

Birləşmiş Millətlər Təşkilatında qeydiyyat

İsveçrə Federal Şurası bu Konvensiyanı Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Katibliyində qeydiyyatda aldırır. İsveçrə Federal Şurası bu Konvensiya ilə bağlı bütün ratifikasiyalar, qoşulmalar və denonsasiyalar barəsində də Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Katibliyinə məlumat verir.

BUNLARIN TƏSDİQİ KİMİ, aşağıda imza edənlər müvafiq səlahiyyətlərini təqdim etməklə, bu Konvensiyanı imzaladılar.

Cenevrədə 1949-cu il avqustun 12-də ingilis və fransız dillərində İCRA EDİLDİ; bu Konvensiyanın əslİ İsveçrə Konfederasiyasının arxivlərində saxlanılır. İsveçrə Federal Şurası onun təsdiqlənmiş surətlərini bu Konvensiyanı imzalamış və ya ona qoşulmuş bütün Dövlətlərə göndərir.

**TİBBİ YARDIM VƏ TƏHLÜKƏSİZLİK ZONALARI VƏ
ƏRAZİLƏRİ HAQQINDA SAZİŞ LAYİHƏSİ**

MADDƏ 1

Tibbi yardım və təhlükəsizlik zonaları, müstəsna olaraq Quruda döyüşən silahlı qüvvələrdə yaralılardan və xəstələrin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 23-cü maddəsində və Müharibə zamanı mülki şəxslərin müdafiəsinə dair 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 14-cü maddəsində sadalanan şəxslər üçün, habelə bu zonaları və əraziləri təşkil və idarə etmək, orada cəmləşdirilmiş şəxslərə qayğı göstərmək vəzifəsinin həvalə olunduğu heyət üçün nəzərdə tutulur.

Lakin bu zonalarda daimi yaşayan şəxslərin orada qalmaq hüququ vardır.

MADDƏ 2

Hər hansı əsasla görə tibbi yardım və təhlükəsizlik zonasında olan şəxslər nə bu zonanın daxilində, nə də ondan kənarında hərbi əməliyyatlara və ya hərbi ləvazimatın istehsalına birbaşa aidiyyəti olan heç bir işlə məşğul ola bilməzlər.

MADDƏ 3

Tibbi yardım və təhlükəsizlik zonasını yaradan Dövlət bu zonaya gəlməyə və ya orada qalmağa hüququ olmayan bütün şəxslərin zonaya daxil olmasını qadağan etmək üçün bütün zəruri tədbirləri görməlidir.

MADDƏ 4

Tibbi yardım və təhlükəsizlik zonaları aşağıdakı şərtlərə cavab verməlidir:

(a) Bu zonalar onları yaratmış Dövlətin nəzarəti altında olan ərazinin yalnız kiçik bir hissəsini əhatə etməlidir.

(b) Onlar yerləşdirilə bilən əhalinin sayına nisbətən seyrək məskunlaşdırılmalıdır.

(c) Onlar hər cür hərbi obyektlərdən, yaxud iri sənaye müəssisələrindən və ya inzibati idarələrdən uzaqda yerləşdirilməli, habelə onların ərazisində belə obyektlər, müəssisələr və idarələr olmamalıdır.

(d) Onlar müharibə aparılması üçün əhəmiyyət daşıya biləcəyi ehtimal edilən ərazilərdə olmamalıdır.

MADDƏ 5

Tibbi yardım və təhlükəsizlik zonalarına aşağıdakı tələblər qoyulur:

a) Bu zonalarda olan kommunikasiya xətlərindən və nəqliyyat vasitələrindən hərbi heyətin və ya ləvazimatın daşınması üçün, hətta tranzit məqsədi ilə də istifadə edilə bilməz.

b) Heç bir halda onlar hərbi vasitələrlə müdafiə edilməməlidir.

MADDƏ 6

Tibbi yardım və təhlükəsizlik zonaları onların kənarlarında və binaların üzərində yerləşdirilən ağ fonda çəp qırmızı zolaqlarla işarələnməlidir.

Yalnız yaralılar və xəstələr üçün nəzərdə tutulan zonalar ağ fonda qırmızı xaç (qırmızı aypara, qırmızı şir və günəş) nişanı ilə işarələne bilər.

Gecələr onlar elə bu qaydada, müvafiq işıqlandırma vasitəsilə işarələne bilər.

MADDƏ 7

Dinc dövrdə və ya döyüş əməliyyatları başlanarkən Dövlətlər nəzarət etdikləri ərazidə yaratdıqları tibbi yardım və təhlükəsizlik zonalarının siyahısını bütün Razılığa gələn

Yüksək Tərəflərə bildirməlidirlər. Onlar münaqişə zamanı yaradılan hər bir yeni zona barədə də məlumat verməlidirlər.

Düşmən Tərəfin yuxarıdakı məlumatı aldığı andan etibarən zona qanuni surətdə yaradılmış sayılır.

Lakin düşmən Tərəf bu Sazişdə müəyyən edilmiş şərtlərdən hər hansı birinin açıq-aşkar yerinə yetirilmədiyini hesab etdikdə, bu zonanın mənsub olduğu Tərəfə müvafiq məlumat verərək zonanı tanımaqdan imtina edə bilər və ya zonanı tanımasını 8-ci maddədə nəzərdə tutulan nəzarətin qoyulmasından asılı edə bilər.

MADDƏ 8

Düşmən Tərəfin yaratdığı bir və ya bir neçə tibbi yardım və təhlükəsizlik zonasını tanımış hər bir Dövlətin hüququ vardır ki, həmin zonaların bu sazişdə təsbit olunmuş şərtlərə və öhdəliklərə uyğun gəlib-gəlmədiyinin bir və ya bir neçə Xüsusi Komissiya tərəfindən yoxlanılmasını tələb etsin.

Bu məqsədlə həmin Xüsusi Komissiyaların üzvlərinin istənilən vaxt müxtəlif zonalara daxil olmağa, hətta orada daimi yaşamağa ixtiyarı vardır. Komissiya üzvlərinə hər cür şərait yaradılır ki, onlar nəzarətlə bağlı öz vəzifələrini yerinə yetirə bilsinlər.

MADDƏ 9

Xüsusi Komissiyalar bu Sazişin şərtlərinə, onların fikrincə, zidd olan faktları aşkar etdikdə, dərhal bu barədə həmin zonanın mənsub olduğu Dövlətə məlumat verir və bu faktların aradan qaldırılması üçün ona beş gün vaxt verirlər. Bu barədə onlar zonanı tanımış Dövlətə məlumat verirlər.

Əgər zonanın mənsub olduğu Dövlət həmin müddət qurtaranadək ona göndərilmiş xəbərdarlıq üzrə zəruri tədbirlər görməzsə, qarşı Tərəf həmin zona barəsində bu Sazişlə daha bağlı olmadığını bəyan edə bilər.

MADDƏ 10

Bir və ya bir neçə tibbi yardım və təhlükəsizlik zonası yaratmış istənilən Dövlət, habelə bu cür zonaların mövcudluğu barəsində məlumat verilmiş düşmən Tərəflər 8-ci və 9-cu maddədə nəzərdə tutulan Xüsusi Komissiyaların üzvü ola bilən şəxsləri təyin edir və ya təyin etməyi Himayəçi Dövlətlərdən və ya digər neytral Dövlətlərdən xahiş edirlər.

MADDƏ 11

Tibbi yardım və təhlükəsizlik zonaları heç bir halda həmləyə məruz qalmamalıdır. Münaqişənin tərəfləri hər bir vaxt onlara himayə və hörmət göstərməlidirlər.

MADDƏ 12

Ərazi işğal edilərkən orada olan tibbi yardım və təhlükəsizlik zonaları əvvəlki kimi himayədə olmalı və tibbi yardım zonaları kimi istifadə edilməlidirlər.

Lakin həmin zonaların təyinatı işğalçı Dövlət tərəfindən dəyişdirilə bilər, bu şərtlə ki, orada yerləşdirilmiş şəxslərin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün bütün tədbirlər görülmüş olsun.

MADDƏ 13

Bu Saziş Dövlətlərin tibbi yardım və təhlükəsizlik zonaları ilə eyni məqsədlər üçün istifadə etdikləri ərazilərə də tətbiq edilir.

**KOLLEKTİV YARDIMA AİD
QAYDALAR LAYİHƏSİ**

MADDƏ 1

İnternə Edilənlər Komitələrinə məsuliyyət daşdıqları kollektiv yardım bağlamalarını xəstəxanalarda və ya həbsxanalarda və ya digər cəzaçəkmə yerlərində olan internə edilənlər də daxil olmaqla, həmin Komitənin internə yerləri tərəfindən idarə olunan bütün internə edilənlər arasında bölüşdürməyə icazə verilməlidir.

MADDƏ 2

Kollektiv yardım bağlamaları onları göndərənlərin təlimatlarına və İnternə Edilənlər Komitələrinin tərtib etdikləri plana uyğun olaraq bölüşdürülür. Lakin tibbi materiallar olan bağlamalar əsasən baş həkimlərlə razılaşdırılmaqla bölüşdürülür; baş həkimlər, xəstələrin ehtiyacları üçün zəruri olduqda, xəstəxanalarda və lazaretlərdə göstərilən təlimatlardan kənara çıxıb bilərlər. Bu cür müəyyən edilmiş hədlərdə bölüşdürmə həmişə ədalətlə həyata keçirilməlidir.

MADDƏ 3

Alınmış yüklərin keyfiyyətini, habelə kəmiyyətini yoxlamaq və yükü göndərənlər üçün ətraflı hesabat hazırlamaq məqsədilə İnternə Edilənlər Komitələrinin üzvlərinə onların internə yerlərinə yaxın olan, onlara göndərilən yardım yüklərinin gətirildiyi dəmiryol stansiyalarına və ya məntəqələrə getməyə icazə verilməlidir.

MADDƏ 4

Kollektiv yardım yüklərinin bölüşdürülməsinin düşərgənin bütün bölmələrində onların təlimatlarına uyğun

olaraq həyata keçirilib-keçirilmədiyini yoxlamaq üçün İnternə Edilənlər Komitələrinə bütün zəruri imkanlar yaradılmalıdır.

MADDƏ 5

İnternə Edilənlər Komitələrinə və ya onların tapşırığı ilə bu Komitələrin əmək dəstələrindəki üzvlərinə və ya lazaretlərin və xəstəxanaların baş həkimlərinə kollektiv yardım yükləri (bölüşdürmə, tələbat, kəmiyyət və s.) barəsində yükləri göndərənlər üçün nəzərdə tutulmuş blank və ya anketləri doldurmağa icazə verilməlidir. Lazımi qaydada doldurulmuş blank və anketlər təxirə salınmadan yükləri göndərənlərə çatdırılmalıdır.

MADDƏ 6

Kollektiv yardım yüklərinin öz internə yerindəki internə edilənlər arasında müntəzəm bölüşdürülməsini təmin etmək və internə edilənlərin yeni kontingentinin gəlməsi ilə əlaqədar yarana biləcək tələbatı ödəmək üçün İnternə Edilənlər Komitələrinə kollektiv yardım yüklərinin yetərli ehtiyatını yaratmağa və saxlamağa icazə verilməlidir. Bu məqsədlə onların sərəncamında əlverişli anbarlar olmalıdır; hər anbar iki qıfılla təchiz olunmalıdır, bir qıfılın açarı İnternə Edilənlər Komitəsində, o birisinin açarı isə internə yerinin komendantında olmalıdır.

MADDƏ 7

Razılığa gələn Yüksək Tərəflər, xüsusən internə edilənləri saxlayan Dövlətlər mümkün olduğu qədər, lakin əhalinin ərzaq təchizatını nizamlayan qaydaları nəzərə almaqla, öz ərazilərində kollektiv yardım yüklərinin internə edilənlər arasında bölüşdürülmək məqsədilə satın alınmasına icazə verməlidirlər; eyni qaydada onlar həmin satınalma məqsədilə pul fondlarının verilməsinə və texniki və ya inzibati xarakterli digər maliyyə tədbirlərinin həyata keçirilməsinə kömək göstərməlidirlər.

MADDƏ 8

Yuxarıdakı müddəalar nə internə edilənlərin kollektiv yardım yüklərini internə yerinə gətirilənədək və ya başqa yere köçərkən almaq hüququna, nə də Himayəçi Dövlətin, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin və ya internə edilənlərə yardım göstərən və həmin yüklərin çatdırılması üçün məsuliyyət daşıyan hər hansı digər humanitar təşkilatın bu yükləri münasib saydıqları istənilən digər usulla ünvanlara bölüşdürmək imkanına maneçilik yaratmır.

I. INTERNƏ VƏRƏQƏSİ

1. Üz tərəf

<u>Mülki internə poçtu</u>	<u>Pulsuz poçt</u>
POÇT VƏRƏQƏSİ	
<p style="text-align: center;">DİQQƏT</p> <p>Bu vərəqəni internə edilən hər bir şəxs internə edildikdən dərhal sonra və ғаaqa internə yerinə və ya xəstəxanaya köçürülməsi nəticəsində ünvanının dəyişdiyi hər bir halda doldurmalıdır.</p> <p>Bu vərəqə hər bir internə edilənin öz qohumlarına göndərməyə icazəsi olduđu xüsusi vərəqədən fərqlənir.</p>	<p>HİMAYƏDƏ OLAN ŞƏXSLƏR ÜZRƏ MƏRKƏZİ MƏLUMAT AGENTLİYİ</p> <p>BEYNƏLXALQ QIRMIZI XAÇ KOMİTƏSİ</p>

2. Arxa tərəf

Aydın və böyük hərflərlə yazılmalıdır			
		1. Vətəndaşlığı.....	
2. Soyadı	3. Adı (tam)	4. Atasının adı	
.....			
5. Doğum tarixi.....		6. Doğum yeri	
7. Peşəsi.....			
8. Internədən qabaqkı ünvanı.....			
9. Yaxın qohumlarının ünvanı.....			
*10. Internə edilib: (və ya)			
Gəlib (xəstəxanadan və s.):			
*11. Sağlamlıq vəziyyəti.....			
-----			
12. İndiki ünvanı:.....			
13. Tarix.....		14. İmza.....	
-----			
*Lazım olmayanı silin - Heç nə əlavə etməyin - Vərəqənin o biri üzündəki izahlara baxın			

(Internə vərəqəsinin ölçüsü: 10 sm x 15 sm)

II. MƏKTUB

Mülki internə Xidməti

Pulsuz

Hara

Küçə və ev nömrəsi

Təyinat yeri (böyük hərflərlə)

Vilayət və ya əyalət

Ölkə (böyük hərflərlə)

Göndərən:

Soyadı və adı

Doğum tarixi və yeri

İnternə ünvanı

(Məktubun ölçüsü - 29 sm x 15 sm)

III. YAZIŞMA VƏRƏQƏSİ

1. Üz tərəf

<u>Mülki İnternə Poçtu</u>	<u>Pulsuz</u>
P O Ç T V Ə R Ə Q Ə S İ	
Kimə Küçə və ev nömrəsi <u>Təyinat yeri</u> (böyük hərflərlə) Vilayət və ya əyalət Ölkə (böyük hərflərlə)	
<u>Göndərən:</u> Soyadı və adı Doğum tarixi və yeri İnternə ünvanı	

2. Arxa tərəf

Tarix:

Yalnız qırıq xətlər üzərində və mümkün qədər aydın yazın.

(Yazışma vərəqəsinin ölçüsü - 10 sm x 15 sm)

1949-CU İL TARİXLİ CENEVRƏ DİPLOMATİK KONFRANSININ QƏTNAMƏLƏRİ

QƏTNAMƏ 1

Konfrans tövsiyə edir ki, bu Konvensiyaların təfsiri və ya tətbiqi ilə bağlı mübahisə olduqda və bu mübahisə başqa vasitələrlə həll edilə bilmədikdə, müvafiq Razılığa gələn Yüksək Tərəflər həmin mübahisənin Beynəlxalq Məhkəməyə verilməsinə dair öz aralarında razılığa gəlmək üçün səy göstərsinlər.

QƏTNAMƏ 2

Gələcəkdə hər hansı beynəlxalq münaqişə başlanarsa və bu zaman Himayəçi Dövlət olmazsa, bunun da nəticəsində Müharibə qurbanlarının müdafiəsi haqqında Konvensiyaların onunla əməkdaşlıq şəraitində və onun nəzarəti altında tətbiqi mümkün olmazsa; və

Quruda döyüşən silahlı qüvvələrdə yaralıların və xəstələrin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 10-cu maddəsində, Dənizdəki silahlı qüvvələrdə yaralıların, xəstələrin və gəmi qəzasına uğrayanların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 10-cu maddəsində, Hərbi əsirlər ilə rəftara dair 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 10-cu maddəsində və Müharibə zamanı mülki şəxslərin müdafiəsinə dair 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 11-ci maddəsində Razılığa gələn Yüksək Tərəflərin istənilən an razılışıb həmin Konvensiyalarla Himayəçi Dövlətlər üzərinə qoyulmuş vəzifələri qərəzsizliyə və səmərəliliyə tam təminat verən hər hansı təşkilata həvalə edə bilməsinin nəzərdə tutulduğuna əsaslanaraq, Konfrans tövsiyə edir ki, Himayəçi Dövlət olmadıqda Müharibə qurbanlarının müdafiəsi haqqında Konvensiyalara uyğun olaraq Himayəçi Dövlətlər tərəfindən icra olunmalı vəzifələri yerinə yetirmək üçün mümkün qədər

tezliklə beynəlxalq təşkilat yaradılmasının məqsədəuyğunluğu məsələsinə baxsınlar.

QƏTNAMƏ 3

Döyüş əməliyyatları dövründə sazişlər çətinliklə bağlana bildiyinə görə;

Quruda döyüşən silahlı qüvvələrdə yaralıların və xəstələrin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 28-ci maddəsində münaqişə tərəflərinin döyüş əməliyyatları zamanı, imkan olduqda, saxlanılan heyətin əvəz edilməsi barədə razılığa gəlməli və bu əvəzetmənin prosedurunun hazırlanması üçün nəzərdə tutulduğuna görə;

eyni Konvensiyanın 31-ci maddəsində döyüş əməliyyatlarının başlandığı andan münaqişə tərəflərinin xüsusi sazişlər vasitəsilə saxlanmalı heyətin faiz nisbətini hərbi əsirlərin sayını və həmin heyətin düşərgələrə paylaşdırılmasını əsas götürməklə müəyyən edə bildikləri nəzərdə tutulduğuna görə,

Konfrans Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsindən xahiş edir ki, yuxarıdakı iki maddədə nəzərdə tutulan iki məsələ üzrə nümunəvi saziş hazırlasın və onu təsdiq edilmək üçün Razılığa gələn Yüksək Tərəflərə təqdim etsin.

QƏTNAMƏ 4

Quruda döyüşən ordularda yaralılara və xəstələrə yardım haqqında 1929-cu il 27 iyul tarixli Cenevrə Konvensiyasının tibbi heyətin gəzdirməli olduğu şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərlə bağlı 33-cü maddəsinə ikinci dünya müharibə dövründə yalnız qismən riayət edildiyi səbəbindən tibbi heyətin bir çox üzvləri üçün ciddi çətinliklər yarandığına görə,

Konfrans tövsiyə edir ki, Dövlətlər və Milli Qırmızı Xaç Cəmiyyətləri dinc dövrdə tibbi heyəti yeni Konvensiyanın 40-cı maddəsində nəzərdə tutulan nişanlarla və şəxsiyyət vəsiqələri ilə təmin etmək üçün bütün zəruri tədbirləri görsünlər.

QƏTNAMƏ 5

Qırmızı Xaç emblemindən tez-tez sui-istifadə edildiyinə görə,

Konfrans tövsiyə edir ki, Dövlətlər həmin emblemin, habelə Quruda döyüşən silahlı qüvvələrdə yaralıların və xəstələrin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 38-ci maddəsində nəzərdə tutulan digər emblemlərin nüfuzunu və yüksək əhəmiyyətini qorumaq üçün onlardan yalnız Cenevrə Konvensiyaları ilə müəyyən edilmiş hədlərdə istifadə olunmasını təmin etmək məqsədilə ciddi tədbirlər görsünlər.

QƏTNAMƏ 6

Bu Konfrans bir tərəfdən xəstəxana gəmiləri, digər tərəfdən isə döyüş gəmiləri və hərbi təyyarələr arasında rabitə vasitələrinin texniki cəhətdən öyrənilməsi məsələsinə toxuna bilmədiyinə görə;

bu məsələ xəstəxana gəmilərinin təhlükəsizliyi və onların fəaliyyəti üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb etdiyinə görə,

Konfrans tövsiyə edir ki, Razılığa gələn Yüksək Tərəflər bir tərəfdən xəstəxana gəmiləri, digər tərəfdən isə döyüş gəmiləri və hərbi təyyarələr arasında müasir rabitə vasitələrinin texniki inkişafını yoxlamağı, eləcə də xəstəxana gəmilərinin maksimum mühafizəsini və maksimum səmərəli fəaliyyət göstərməsini təmin etmək üçün bu vasitələrdən istifadəyə dair müfəssəl qaydalar müəyyən edən beynəlxalq məcəllə tərtib edilməsinin mümkünlüyünü öyrənməyi yaxın gələcəkdə Ekspertlər komitəsinə həvalə etsinlər.

QƏTNAMƏ 7

Konfrans xəstəxana gəmilərinin maksimum mühafizəsinin təmin edilməsində maraqlı olaraq ümid etdiyini bildirir ki, Dənizdəki silahlı qüvvələrdə yaralıların, xəstələrin və gəmi qəzasına uğrayanların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması

haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının bütün Razılığa gələn Yüksək Tərəfləri mümkün olduğu hər bir halda bu cür gəmilərin öz mövqeyi, marşrutu və sürəti barədə müfəssəl məlumat vermələri üçün bütün zəruri tədbirləri görəcəklər.

QƏTNAMƏ 8

Konfrans bütün xalqlar qarşısında aşağıdakıları bəyan etməyi arzulayır:

onun işi yalnız humanitar məqsədlərdən irəli gəlmişdir və o, ciddi surətdə ümid edir ki, Hökumətlər gələcəkdə heç vaxt Müharibə qurbanlarının müdafiəsi haqqında Cenevrə Konvensiyalarını tətbiq etməli olmayacaqlar;

onun ən böyük arzusu budur ki, yer üzündə əbədi sülhün hökm sürməsi üçün böyük və kiçik Dövlətlər öz ixtilaflarının həmişə beynəlxalq əməkdaşlıq və anlaşma yolu ilə dostcasına həllinə nail olsunlar.

QƏTNAMƏ 9

Hərbi əsirlər ilə rəftara dair 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının 71-ci maddəsində uzun müddət yaxın qohumlarından xəbəri olmayan və ya onlardan xəbər tutmaq imkanına malik olmayan və ya onlara adi poçt vasitəsilə xəbər göndərə bilməyən, habelə öz evlərindən uzaq məsafədə olan hərbi əsirlərin teleqramlar göndərməsinə icazə verilməli olduğu, bununla bağlı xərcləri əsirlikdə saxlayan Dövlətin hərbi əsirlərin hesablarından bu şəxslərin sərəncamında olan valyutadan ödəməli olduğu və əsirlərə belə imkanın son zərurət hallarında da verilməli olduğu nəzərdə tutulduğuna görə; və

bu cür teleqramların çox vaxt baha olan qiymətini azaltmaq üçün yuxarıda göstərilən şəraitdə olan hərbi əsirlərin istifadə etməsi məqsədilə şəxsi sağlamlıq, evdəki qohumların sağlamlığı, təhsil, maliyyə və s. haqqında tərtib edilən və nömrələnən qısa nümunəvi mesajlar seriyasını və ya

mesajların qruplaşdırılması metodunu tətbiq etmək zərurəti olduğuna görə,

Konfrans ona görə də Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsindən xahiş edir ki, yuxarıdakı tələblərə cavab verən nümunələri hazırlasın və təsdiq edilmək üçün Razılığa gələn Yüksək Tərəflərə təqdim etsin.

QƏTNAMƏ 10

Konfrans hesab edir ki, münaqişə tərəfinin həmin münaqişədə iştirak etməyən Dövlətlər tərəfindən vuruşan tərəf kimi tanınması şərtləri beynəlxalq hüququn müvafiq ümumi normaları ilə tənzimlənir və Cenevrə Konvensiyaları ilə dəyişdirilmir.

QƏTNAMƏ 11

Cenevrə Konvensiyaları Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin üzərinə həmin Konvensiyalarla ona həvalə edilmiş vəzifələrin icrasına hər zaman və hər şəraitdə hazır olmaq öhdəliyini qoyduğuna görə,

Konfrans Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin müntəzəm maliyyə yardımı ilə təmin olunmasının zəruriliyini təsdiq edir.